

P. Ariste

ROOTSI KEELE LUGEMIK

Läseboken i svenska
språket

TARTU 1964

90324

Tagastage raamat õigeaegselt!
Возвратите книгу вовремя!

2243				
2735				
2583				
8173 ^a				
3A9				

A-26227
TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Soome-ugri keelte kateeder

P. Ariste

ROOTSI KEELE LUGEMIK
LÄSEBOKEN I SVENSKA
SPRÅKET

Tartu 1964

Тартуский государственный университет

ЭССР, г. Тарту, ул. Оликооли, 18

П. Аристе

ХРЕСТОМАТИЯ ШВЕДСКОГО ЯЗЫКА

На шведском языке

~~N~~

Tartu Riikliku Olikooli
Raamatukogu
90324

Vastutav toimetaja H. Piirimäe

=====

TRÜ rotaprint 1964. Trükipoognaid 5,7.

Arvestuspoognaid 4,8. Trükiarv 200.

Paljundamisele antud 28. X 1964.

Tell. nr. 1582.

Hind 10 kop.

E e s s õ n a

Käesolevas rootsi keele lugemikus on esitatud kogumik kergemaid ja raskemaid tekste, mida saab kasutada rootsi keele õpetamisel esimesel ja teisel õppeaastal. Tekstide valikul on võetud arvesse nende erialade üliõpilaste huvisid ning tarvidusi, kes kõige enam rootsi keelt õpivad.

Eri tekstides on mõningaid lahkuminekuid õigekirjutuse ja grammatiliste normide poolest. Lahkuminekute säilitamise põhjuseks on olnud asjaolu, et rootsi kirjakeeles on erinevaid "stiile" grammatiliste vormide tarvitamisel, mida õpilased peavad tundma. Rootsi kirjakeeles on peale selle lubatud küllaltki erinevusi sõnade kokku- ja lahkukirjutamisel, kirjavahemärkide tarvitamisel jne.

En pojke vandrar till skolan

En pojke vandrade på vägen till skolan. Han hade mössan i handen och skolväskan på ryggen. I fickan hade han smörgåsar. Det var en vacker dag. Solen strålade och fåglarna kvittrade. Då råkade pojken en gubbe. Gubben började prata med gossen: "I granen är storkar. De vilar där på grenarna. Bonden visade dem, när jag vandrade förbi. Storken är en vacker och stor fågel." - "Tack så mycket", svarade pojken, "men det brukar jag titta på, när jag har slutat skolan för dagen. Nu har jag bråttom och skyndar dit".

Om Estland

Tallinn är i Estland och Estland är i Sovjetunionen. Estlands huvudstad är stor. Den har många breda gator. På gatorna kan vi se olika människor, som skyndar på. Vi kan se bilar och bussar. Över en gata är en lång paroll. Den välkomnar freden. Ungdomen har semester. Pojkarna och flickorna är hemma och kan spatsera på gatorna.

Tidningarna "Folkets röst" och "Framåt" har informerat läsarna om politiska och kulturella nyheter i våra dagar. Några finska tidningar har publicerat artikler om nya framgångar i Estniska Socialistiska Sovjetrepubliken. Professor Sjöberg hade talat om atomenergin.

Ett samtal.

Axel: Vart går du så tidigt på morgonen?

Hulda: Jag har bråttom. Klockan tolv skall jag ha praktiska övningar i professor Stjärnskölds laboratorium. Om jag hinner, så vill jag besöka några affärer och stiga också in i en konditori.

Axel: Vad kommer du att köpa?

Hulda: Vet du då inte, att priserna är i dag om flera procent mindre? Jag ville redan tidigare köpa mig en ny hatt och kanske också en ny vinterklänning, men jag hade inte tillräckligt pengar.

Axel: Jaså! Nu kommer jag i håg, att jag behöver nya vinterskor. Om jag får följa dig, så kommer jag med.

Hulda: Trevligt! Därefter kan vi gå och dricka kaffe och äta varma bullar. Så skall vi ha kraft att arbeta.

Axel: Låt oss då gå!

Anderssons våning

Anderssons har en vacker våning på fyra stora rum, ett stort kök och en jungfrukammare. I barnkammaren är tapeterna gula. De vita möblerna passar bra. Barnen har en svart tavla på väggen och på den skriver och ritar de med vit krita. Den svarta tavlan får de använda så mycket de vill. I matsalen är ett runt bord, tio bruna stolar, ett vackert skåp med glasörrar och en trevlig taklampa. I det hemtrevliga vardagsrummet med de hemvävda gardinerna och den mjuka mattan på golvet har också Anderssons maka en god arbetsplats. I arbetsrummet står flera bokhyllor. De är höga och har plats för många böcker. Vid det rymliga skrivbordet brukar Andersson arbeta.

På Hantverkaregatan

När vi i dag gick ut och spatserade, såg vi på Hantverkaregatan, att något ovanligt hade hänt. Där var många människor. Somliga sprang hit, andra dit. Ingenting gjorde man för att få ordning. Var och en försökte tränga sig fram så långt som möjligt för att få se vad som hänt. Men det var inte många, som kunde se, vad det var. Man frågade varandra till höger och vänster, men fick inte något bestämt svar. Då vi också var nyfikna, gick vi dit. Först såg inte vi heller någonting, men sedan upptäckte vi, att det var en cyklist, som en bil hade kört mot. Cykeln var alldeles sönder, men ägaren till den var inte skadad. Bilisten påstod, att cyklisten var skuld till olyckshändelsen. Nu kom äntligen en polis, och de båda männen fick följa med honom till polisstationen. Många tyckte, att det var mycket väsen för ingenting.

Klassrummet

Det är ett rum. I rummet finns det en student och en lärare. Studenten heter Mart. Han studerar svenska. Studerar han bra? Ja, han studerar bra. Nu har han lektion i svenska. Han talar med läraren, läser, skriver. Skriver han på tavlan? Nej, han skriver i häftet. Vad skriver han i häftet? Nu skriver han diktamen i häftet. Studerar du svenska också? Ja, jag studerar svenska. Var är du nu? Jag är i klassrummet. Vad läser du? Jag läser en svensk bok. Uttalar du varje ord bra? Ja, jag uttalar varje ord bra. När slutar lektionen? Lektionen slutar klockan tre. Är lektionen lång? Nej, den är inte lång. Vart går du efter lektionen? Jag går hem.

Det är ett rum. Det är stort och ljust. Mitt i rummet står ett bord. Hurudant är bordet? Bordet är svart. Vid bordet står en liten stol. Hurudan är stolen? Stolen är gul. Hurudant är taket i rummet? Taket är vitt. Och hurudant är golvet? Gol-

vet är brunt. Vem sitter på stolen vid bordet? En ung man sitter på stolen vid bordet. Mannen skriver i häftet. Var ligger häftet? Häftet ligger framför mannen på bordet. Huru-dant är häftet? Det är blått - Är det ett nytt häfte? Ja, visst, det är ett nytt häfte. Har ni ett häfte? Ja. Var är det? Det är hemma.

Vilken lektion har ni nu? Vi har lektion i svenska. Är svenska ett svårt språk? Nej, det är inte svårt. Tycker ni om att studera svenska? Ja, vi tycker om att studera svenska. Vilket språk tycker ni mest om: svenska eller tyska? Jag tycker mest om tyska.

Det är ett klassrum. Här studerar vi. Det är ett stort och ljus rum. I det stora och ljusa rummet står ett långt svart bord och ett litet runt bord. Vid det lilla runda bordet står svarta tavlan. Fönstret i rummet är vitt. Det långa svarta bordet står vid det vita fönstret. Dörren är också vit. Vid dörren står en stol. Stolen är brun. På den bruna stolen ligger ett stycke krita och en trasa. Vilken färg har kritan? Den är vit. Och hurudan är trasan? Den är brun. Klockan är 3 (tre). Vi har lektion i svenska nu. Det ringer och läraren kommer in i klassrummet. Vi stiger upp. "Goddag, goddag", säger läraren. Sitt ner! Är alla närvarande i dag?" "Nej, inte alla. En student är frånvarande. Han är sjuk".

Läraren förklarar den nya texten. "Förstår ni texten?" - frågar läraren. "Ja, det gör vi", svarar vi. "Viktor, läs och översätt den nya texten". Viktor börjar läsa. Han gör ett litet fel. Läraren säger: "Det är fel. Upprepa det sista ordet en gång till och uttala det bra". Studenten upprepar ordet bra. "Tack så mycket", säger läraren.

"Nu, Karl, ställ frågor till den nya texten", fortsätter han. "Karl, svara mig: Vad gör Peter?"

Karl: "Han ställer frågor till den nya texten".

Läraren: "Ställer Vera också frågor till texten?"

Karl: "Nej, det gör hon inte. Hon svarar".

Läraren: "Svarar hon bra?" - "Ja, det gör hon".

Läraren: "Nu är lektionen slut. Skriv ner hemläxan, kamrater".

Nu är det höst

Nu är det höst. Snart blir det kallare. På vintern är det kallast. Så blir det åter varmare på våren och på sommaren är det varmest. Dagarna är om vintern korta och nätterna långa. På våren blir dagarna åter längre och nätterna kortare. På sommaren är dagarna längst och nätterna kortast. De kortaste nätterna har vi i juni och de längsta nätterna i december. Om våren blommar fruktträden och står vita, fulla av blommor. Även de yngsta barnen kan vara ute längre. På sommaren blir vädret ännu bättre. Unga och gamla är mycket glada över värmen. Gamla människor fryser lätt och är rädda för källden på vintern.

Sagan om den stora skräddaren och den lilla mannen

Det var en stor, stor skräddare, som satt på sitt bord med benen i kors och sydde. Då kom en liten man in med en tygrulle under armen.

Mannen: Goddag, herr skräddare. Kan jag få en kostym sydd av det här tyget?

Skräddaren: Ja, det går för sig.

M.: När kan den bli färdig?

S.: Om måndag.

M.: Tack, herr skräddare.

- Nästa måndag kom den, lilla mannen igen.

M.: Goddag, herr skräddare. Jag är här för att hämta min kostym.

S.: Det blev inte någon kostym.

M.: Blev det inte någon kostym? Vad blev det då?

S.: Det blev en rock.

M.: Jaså, blev det en rock. När blir den färdig då?

S.: Om tisdag.

- På tisdagen kom den lilla mannen igen.

M.: Goddag, herr skräddare. Jag är här för att hämta min rock.

S.: Det blev inte någon rock.

M.: Blev det inte någon rock? Vad blev det då?

S.: Det blev ett par byxor.

M.: Jaså, blev det ett par byxor? När får jag hämta dem?

S.: Om onsdag.

- På onsdagen kom den lilla mannen igen.

M.: Goddag, herr skräddare. Jag är här för att hämta mina byxor.

S.: Det blev inte några byxor.

M.: Blev det inte några byxor? Vad blev det då?

S.: Det blev en väst.

M.: Jaså, blev det en väst. När får jag hämta den?

S.: Om torsdag.

- På torsdagen kom den lilla mannen igen.

M.: Goddag, herr skräddare. Jag är här för att hämta min väst.

S.: Det blev inte någon väst.

M.: Blev det inte någon väst? Vad blev det då?

S.: Det blev en mössa.

M.: Jaså, blev det en mössa. När får jag hämta den?

S.: Om fredag.

- På fredagen kom den lilla mannen igen.

M.: Goddag, herr skräddare. Kan jag få hämta min mössa?

S.: Det blev inte någon mössa.

M.: Blev det inte någon mössa? Vad blev det då?

S.: Det blev ett par vantar.

M.: Blev det ett par vantar? När kan jag hämta dem?

S.: Om lördag.

- På lördagen kom den lilla mannen igen.

M.: Goddag, herr skräddare. Jag är här för att hämta mina vantar.

S.: Det blev inte några vantar.

M.: Blev det inte några vantar? Vad blev det då?

S.: Det blev en vanttumme.

M.: Jaså, blev det en vanttumme? När får jag den?

S.: Om söndag.

- På söndagen kom den lilla mannen igen.

M.: Goddag, herr skräddare. Jag här för att hämta min vanttumme.

S.: Det blev inte någon vanttumme.

M.: Jaså, blev det inte någon vanttumme? Vad blev det då?

S.: Det blev ingenting alls.

M.: Jaså, blev det ingenting alls. Adjö då, herr skräddare.

- Och så gick den lilla mannen och kom aldrig mer igen.

Gumman, som plockade ved

Det var en gumma, som gick ut in skogen för att plocka ved. Så lade hen ett rep på marken och plockade kvistar på det. Hen plockade och plockade och så sa(de) hon till sig själv: "Orkar jag med den, så erkar jag med den, och orkar jag med den, så erkar jag med den." - Till slut gick det inte flera kvistar på repet. Då band hen samman ändarna av detta och försökte att lyfta upp bördan på ryggen. Men det gick inte. Då började hen åter taga bort kvistarna från repet och därvid sa(de) hon för sig själv: "Går inte den, så går inte den, och går inte den, så går inte den." Till slut var det inte några kvistar kvar. Då tog gumman sitt rep och vandrade hem igen.

Gubben, som alltid talade i ordspråk.

(Elsa Beskow)

Det var en gång en kung och en drottning, som satt vid sitt frukostbord.

"Du borde prata någon gång med vår gamla trädgårdsmästare", sa drottningen till kungen.

"Varför då?" frågade kungen.

"Han är en så vis man", sa drottningen. "Han har ett ordspråk till svar på allt vad man säger."

"Det är omöjligt", sa kungen.

"Ska vi slå vad?" sa drottningen.

"Gärna det", sa kungen.

"Om jag vinner, så bygger vi en bättre stuga åt honom", sa drottningen.

"Gärna det", sa kungen. Och så gick de för att söka upp den gamla trädgårdsmästaren.

I perten mötte de generalen och en rådgivare, som ville tala med kungen.

"Följ med och var vittnen!" sa kungen. "Drottningen och jag har slagit vad." -

Den gamla trädgårdsmästaren stod och grävde, när de kom.

"God dag", sa kungen. "Jaså, mästare är redan i gång.

"Morgenstund har guld i mun", sa gubben.

"Mästare tycker förstås, att vi andra är alldeles försena av oss", sa kungen.

"Ju längre fram på dagen, dess vackrare folk", sa gubben och bugade sig.

"Mästare fick väl börja sitt yrke vid unga år?" sa kungen.

"Måste böjas i tid det, som krokigt ska bli", sa gubben.

"Mästare vet väl, att vi har blivit osams med vårt grannland", sa kungen.

"Det är inte ens fel, när två träter", sa gubben.

"Det har redan varit slagsmål borta vid gränsen", sa kungen.

"Man har inte roligare, än man gör sig", sa gubben.

"Och de har allt tygat till varandra rätt illa", sa kungen.

gen.

"Ja, arga katter får rivet skinn", sa gubben.

"Vad tycker mästern, att jag ska göra åt saken?" sa kungen.

"Bättre stämma i bäcken än i ån", sa gubben.

"Men hur ska jag få grannsämja igen?" frågade kungen.

"Ett mjukt svar stillar vrede", sa gubben.

"Men om det inte lyckas?" sa kungen.

"Trägen vinner", sa gubben.

"Men min rådgivare vill, att vi ska börja krig", sa kungen.

"Om en blind leder en blind, så faller de båda i gropen", sa gubben.

"Vad menar du? Vet du inte, att min rådgivare är berömd för sin klokhet?" sa kungen.

— "Det är inte guld allt som glimmar", sa gubben.

"Men vi behöver mer land", sa kungen.

— "Den, som gapar efter mycket, mister ofta hela stycket", sa gubben.

"De har många gruvor i det andra landet, och vi har bara en", sa kungen.

— "Bättre en fågel i handen än tio i skogen", sa gubben.

"Min general säger, att det är en lätt sak att ta halva grannlandet", sa kungen.

— "Man ska inte ropa hej, förrän man är över bäcken", sa gubben.

"Men han säger, att han kan besegra vilken krigshär som helst", sa kungen.

"Stor i orden - liten på jorden", sa gubben.

"Vad menar du?" sa kungen.

"Tomma tunnor bullrar mest", sa gubben.

De blev generalen förargad. "Det här hör jag inte på längre", sa han och gick.

"Bättre fly än illa fäkta", sa gubben.

"Jag måste verkligen skratta åt ett sådant samtal", sa rådgivaren och så gick han också.

"Skrattar bäst, som skrattar sist", sa gubben.

"Hör du, min gubbe lilla, om jag rent av skulle lyda ditt råd och avstyra kriget", sa kungen.

"Den råd lyder är vis", sa gubben.

"Det är så gott, att jag genast går och talat med de andra rådgivarna", sa kungen.

— "Bäst att smida, medan järnet är varmt", sa gubben.

Och så gick kungen, men drottningen stod kvar.

"Tänk, om mästern nu har lyckats avstyra hela kriget bara med sina ordspråk", sa drottningen.

"Ja, liten tuva stjälpes ofta stort lass", sa gubben.

"Nu ska mästern till tack få den nya, präktiga stugan, som han har fått vänta på så länge", sa drottningen.

"En väntar aldrig för länge, när en väntar på något gott", sa gubben och log.

Främmande språk

Den lilla hunden var så intelligent att fröken Månsson som ägde den, beslöt att skicka hunden till hundskolan. Då hunden kom hem efter första skoldagen, frågade hon:

- Nå, Pompe, har du läst mycket i dag?

- Vov!

- Har du lärt dig att läsa och skriva?

- Vov!

- Har du lärt främmande språk också?

- Mjau!

En historia

- Vilka tider vi lever i, brummar herr P. på den överfyllda spårvagnen. - Ungdomen har inga manér längre.

- Varför klagas ni? frågar en äldre dam. - Det var ju nyss en ung man, som gav er sin plats.

- Det stämmer visserligen, men min fru får stå fortfarande.

Det lilla axet Ukrainsk folksaga

Det var en gång två möss, som hette Hit och Dit, och en tupp, som hette Rödkam. Mössen ville inte göra något annat än sjunga och dansa, leka och springa hit och dit. Men tuppen steg upp så snart det började ljusna och väckte till en början alla med sitt galande, sedan tog han itu med arbetet.

En dag, när tuppen sopade rent på gården, såg han ett litet veteax, som låg på marken.

- Hit, Dit, ropade tuppen, titta vad jag har hittat!
Mössen kom springande och sa:

- Det måste tröskas.

- Och vem skall tröska det? frågade tuppen.

- Inte jag! skrek den ene musen.

- Inte jag! skrek den andre musen.

- Nåja, sa tuppen, jag ska tröska det.

Och så satte han igång med arbetet.

Men mössen började spela brännboll.

När tuppen hade tröskat färdigt, ropade han:

- Hit! Dit! Kom! Titta så många korn jag har tröskat.

Mössen kom springande och pep i munnen på varandra:

- Nu måste kornen bäras till kvarnen och malas till

mjöl.

- Och vem ska bära dem dit? frågade tuppen.

- Inte jag! skrek Hit.

- Inte jag! skrek Dit.

- Nåja, sa tuppen, jag ska bära kornen till kvarnen.

Så kastade han upp säcken på axeln och gick.

Men mössen hittade genast på något nytt: de började hoppa bock. De hoppade över varandra och hade mycket roligt.

När tuppen kom tillbaka från kvarnen, ropade han igen på mössen:

- Hit! Dit! Kom! jag har burit hem mjölet.

Mössen kom springande, tittade och berömde tuppen:

- Oj, oj, tupp! Oj, vad du är duktig! Nu måste mjölet knådas till deg och bakas till bullar.

- Vem skall knåda degen? frågade tuppen.

Och mössen började som vanligt:

- Inte jag! pep Hit.

- Inte jag! pep Dit.

Tuppen funderade och funderade. Och så sa han:

- Det är tydligen jag som blir tvungen att göra det.

Så knådade han degen, släpade ihop ved och började värma upp ugnen. Så snart ugnen blivit uppvärmd, satte han in bullarna.

Mössen tog också vara på tiden: de sjöng och dansade.

När bullarna var gräddade, tog tuppen dem ur ugnen, satte fram dem på bordet - och nu kom mössen som ett skott! Den här gången behövde han inte ropa på dem.

- Oh, vad jag är hungrig! pep Hit.

- Oh, jag vill så gärna ha något att äta! pep Dit.

Kvickt satte de sig vid bordet.

Men tuppen sa till dem:

- Vänta lite, vänta lite! Först ska ni tala om för mig: vem hittade det lilla axet?

- Det var du som hittade det! skrek mössen högt.

- Och vem tröskade det lilla axet? fortsatte tuppen.

- Det var du som tröskade det! sa mössen lite tystare.

- Och vem bar kornen till kvarnen?

- Det var också du, viskade Hit och Dit.
- Och vem knådade degen? Bar ved? Värmdde upp ugnen? Vem bakade bullarna?
- Du har gjort allt. Alltsammans! pep mössen knappt hörbart.
- Och vad har ni gjort?
- Ingenting.
- Och vem skall äta bullarna?
- Också du.

Den lilla flickan och de tre björnarna
(Av Leo Tolstoj)

Det var en gång en liten flicka som gick ut i skogen. Där råkade hon gå vilse och började leta efter vägen hem. Hur hon än sökte så kunde hon inte finna den. Till slut kom hon till en liten stuga långt borta i skogen.

Dörren till den lilla stugan stod öppen och flickan tittade in. Ingen var hemma och den lilla flickan steg på. I stugan bodde tre björnar: stora lurviga pappa björn, Michail Ivanovitj, mamma björn, Nastasia Petrovna, och lilla björnen Misja. Björnarna var inte hemma, då de hade gått ut på en promenad i skogen.

I den lilla stugan fanns två rum, ett matrum och ett sovrum. Flickan gick in i matrummet och där såg hon på bordet tre skålar med välling. Den första var väldigt stor, det var Michail Ivanovitjs skål. Den andra var lite mindre, det var Nastasia Petrovnas. Den tredje var en liten blå skål och den tillhörde Misja. Vid varje skål låg en sked, en stor, en mellanstor och en liten sked.

Flickan tog den största skeden och började smaka på vällingen i den första skålen. Därefter tog hon den mellanstora och smakade ur den andra skålen. Sedan tog hon den minsta

skeden och började äta ur den lilla blåa skålen. Lilla Misjas välling tyckte hen smakade allra bäst.

Men nu ville den lilla flickan sitta. Vid bordet såg hon tre stolar. En stor, det var Michail Ivanovitjs stol, en lite mindre, det var Nastasia Petrovnas, och en liten stol med en blå kudde, den tillhörde lilla Misja. Hon ville sätta sig på den stora stolen, men hon bara ramlade ned. Då försökte hon sitta på den mellanstora, men den var då alltför obekvä, och så satte hon sig på den minsta. Hon skrattade högt av förtjusning. Tänk så bra den var. Så tog hon den lilla blåa skålen i sitt knä och började äta igen. Hon åt tills skålen var tom och satte sedan i gång att gunga på stolen.

Men stolen gick plötsligt sönder och flickan föll ned på golvet. Hon reste på sig igen och lagade stolen så gott hon kunde. Sedan gick hon in i det andra rummet. Där stod tre sängar. En stor, det var Michail Ivanovitjs säng, en lite mindre, det var Nastasia Petrovnas, och en liten, det var Misjas säng. Flickan ville först ligga i den stora sängen, men den var för bred och ster. Då lade hon sig på den andra, som var lite mindre, men den var då alldeles för hög. Så lade hon sig i den minsta. Den tyckte hon var precis lagom för henne. Och så somnade den lilla flickan in.

Under tiden kom björnarna tillbaka. De var mycket hungriga och ville ha mat. Den stora björnen tog sin skål, tittade i den och brummade med förskräcklig röst:

- Vem har ätit ur min skål?

Nastasia Petrovna tittade i sin skål och brummade:

- Vem har ätit ur min skål?

Och lilla Misja tittade i sin lilla tomma skål och pep:

- Vem har ätit upp all vällingen i min skål?

Michail Ivanovitj tittade på sin stol och brummade med förskräcklig röst:

- Vem har suttit på min stol och flyttat den från sin plats?

Nastasia Petrovna tittade på sin stol och brummade:

- Vem har suttit på min stol och flyttat den från sin plats?

Och lilla Misja tittade på sin trasiga stol och pep:

- Vem har suttit på min stol och haft sönder den?

Sedan gick björnarna in i det andra rummet.

- Vem har legat på min bädd och skrynklat till den?

brummade Michail Ivanovitj med förskräcklig röst.

- Vem har legat på min bädd och skrynklat till den?

brummade Nastasia Petrovna.

Och lilla Misja tog fram pallen och började klättra upp i sin säng och pep:

- Vem har legat i min bädd?

Då fick han plötsligt se den lilla flickan och skrek som om man skulle ha stuckit honom med en nål:

- Här är hon! Ta henne, ta henne! Här är hon! Här är hon! Oj, oj, ta henne! Ja, han ville till och med bita henne.

Den lilla flickan vaknade, fick syn på björnarna och sprang fort bort till fönstret. Det stod öppet. Hon hoppade ut och började springa. Hon sprang allt vad hon orkade och björnarna kunde inte hinna upp henne.

En gammal mullvad och hans dotter

Två mullvader som bodde under ett berg hade många barn. De älskade sina barn, men mest av alla tyckte de om sin yngsta dotter. När de tittade på henne brukade de säga: "Har du någon gång i ditt liv sett någon så vacker som hon?" När hon blev gammal nog för att giftas beslöt de att gifta henne med den, som var mäktigast i världen. Men de visste inte vem det var. Så gick de till en mycket gammal och klok mullvad och frågade honom. Han sade att himlen var den mäktigaste i världen.

Så gick mullvaden till himlen och bad honom att gifta sig med hans dotter. Himlen frågade: "Varför har du beslutat att gifta din dotter med mig?" - Mullvaden svarade: "Efter som du är den mäktigaste". Men himlen sade, att den inte var

den mäktigaste utan solen var mäktigare än han. Så gick den gamla mullvaden till solen. Men solen sade: "Nej, jag är inte den mäktigaste. Molnet kan betäcka mig. Gå och be molnet att gifta sig med din dotter".

Den gamla mullvaden gick till molnet men det svarade: "Jag kan inte stanna för att tala med dig, därför att vinden driver mig till havet. Jag måste lyda honom".

Den gamle mullvaden sade till vinden: "Du är den mäktigaste. Gifta dig med min dotter". Men vinden svarade: "Jag är mäktigare än molnet, men jag är inte den mäktigaste i världen. Ser du det där berget? Det står ofta på min väg och jag blåser och blåser, men berget står kvar där och jag kan inte driva bort det!"

Mullvaden gick tillbaka till berget under vilket han bodde.

"Ni har rätt" - sa berget. - "Jag kan hålla vinden. Jag är mäktigare än den. Men en liten mullvad bor under mig. Jag har aldrig sett honom men han gräver och gräver under mig, och jag kan ingenting göra åt honom. Han är mäktigare än jag. Du måste gifta bort din dotter med en mullvad".

"Detta är kloka ord!" - tänkte den gamle mullvaden och gick hem mycket nöjd.

Tiden

När man ska göra en resa utomlands, gör man klokt i att på förhand lära sig, hur tiden anges där på vanligt talspråk. Frågar man exempelvis, när ett tåg skall gå eller en båt skall komma, är det av vikt att man förstår svaret. I Sverige säger man: klockan är tolv, hon är ett, två o.s.v. Halvtimmarna uttrycks på samma sätt; klockan är halv tolv (II. 30), halv ett (12. 30), halv två (1. 30) o.s.v. Kvarterna anges sålunda: klockan är en kvart över elva. Minuterna uttrycker man på

samma sätt: klockan är fem minuter över tolv (12.05), den är tio minuter över tolv (12.10), den är tio minuter i elva (10.50). Naturligtvis kan man också säga: klockan är elva och femton (11.15), tolv och tjugo (12.20), tio och fyrtyotre (10.43) o.s.v.

Järnväg och post räknar nu med tjugofyra timmar. Står det alltså i tidtabellen, att ett tåg ankommer tjugotre och femtioåtta (23.58) och avgår noll och fyra (00.04), så betyder det, att tåget kommer in två minuter före och går fyra minuter efter klockan tolv midnatt.

I brev anger vi datum på följande sätt: Stockholm den 17 maj 1964 (sjutttonde maj nittonhundrasextiofyra). Årtal uttalar vi alltid så: t.ex. 1879 (adertonhundrasjuttionio).

Ett telefonnummer uttalar man siffra för siffra, t.ex. två, fyra, ett, noll (2410). Är numret femsiffrigt, delar man det lämpligast i två grupper, t.ex. etthundratjugoåtta, tre noll (12830).

Resor

Det var en solig dag. Vid järnvägsstationen i Landby gick en 9-årig pojke av och an på plattformen och väntade på tåget.

- Kommer det aldrig? - undrade han.

Pojken hette Lasse och var från Östergården i Solänge by. Han skulle för första gången alldeles ensam åka till staden Storköping, där hans kusin Ulla bodde. Dit var det hela 5 mil. Undra sen på, att han tyckte det var spännande. Far hade följt med Lasse till stationen och köpt biljett åt honom. Nu höll far på med att tala med honom och ge honom goda råd.

- Stig nu av vid rätt station! sa far. Glöm inte din väska och paketet! Stå inte där det är dragigt och luta dej

inte ut genom fönstren! Glöm inte att skriva hem! Hälsa till morbror Erik och moster Karin!

Men Lasse hörde inte riktigt på, ty nu fick han se stinsen ute på plattformen med sin flagga under armen. Snart måste tåget komma. Ja, där syntes det! Ett lok med en rad vagnar efter sig ångade in på stationen.

Lasse tog sitt paket och skyndade sig upp i en järnvägs- vagn.

- Stopp! ropade far. Du glömde väskan!

Lasse hade inte alls behövt ha så bråttom. Tåget väntade ett par minuter, medan stationskarlarna lastade cyklar, väskor, postsäckar och paket. Först när allt var klart och stinsen gav tecken började tåget röra sig. Lasse stod vid fönstret och vinkade ivrigt åt far, ända tills han inte såg honom längre.

Efter en stund satte sig Lasse vid fönstret.

När Lasse hade rest i en timme, var han framme i staden. Vid stationen väntade Ulla och hennes föräldrar på honom. Ä, så mycket nytt här fanns att se! Lasse kände sig alldeles vimmelkantig och hade så när glömt både paketet och väskan.

Först efter en vecka skrev Lasse hem som han hade lovat. Ulla var på bjudning hos en flicka, och Lasse och moster Karin var ensamma hemma. Lasse hade mycket att berätta om, men han orkade bara med en del. Så här skrev han:

Kära far och mor!

Resan gick bra. Jag glömde ingenting på tåget. Ulla och moster och morbror mötte mej vid stationen.

Här är en väldig trafik. Det är värst på morgnar och kvällar. Gatan här utanför är då full av folk, som går, cyklar, åker bil och motorcykel. Strax här intill finns en busshållplats. Där kan vi stiga på en buss och åka in till busstationen. En spårvagn går på nästa gata.

I går följde jag med Ulla till hamnen. Där fick vi åka båt. Det fanns många stora båtar där. Jag kanske ska bli kapten, när jag blir stor.

I dag har vi sett flygfältet. Jag såg hangarerna, och

jag såg, när flygplanen landade och startade. Jag såg också en helikopter.

Moster säger, att jag gott kan stanna tills skolan börjar. Får jag det? Jag hoppas, att ni mår bra allihop.

Många hälsningar från Lasse.

- Kan det här brevet vara hemma i morgon? frågade Lasse, när han skrivit färdigt.

- Ja, om du lägger det i brevlådan nere vid järnvägsstationen, svarade moster. Hittar du dit själv?

- Ja då. Bussen stannar ju här strax intill, förklarade Lasse.

Han skyndade ner till hållplatsen och när bussen kom, steg han på och köpte biljett. Efter en stund var han framme vid stationen. Där utanför stod bussar och bilar. Lastbilar lastades av eller lastades på vid godsmagasinet i närheten.

Lasse stoppade sitt brev i brevlådan och såg sig sedan omkring. Nu var han mera van vid trafiken och blev inte alls så yr i huvudet som första gången han var här.

På perrongen stod resande med sina väskor och paket. Stadsbud bar tunga koffertar. Små vagnar kilade fram och tillbaka med resgods och cyklar. Snart dundrade ett godståg in på stationen med en lång rad vagnar efter sig. En stund senare kom ett personståg inrusande, och Lasse undrade över hur det kunde stanna i tid.

Inne i väntsalen stod några resande och läste tidtabeller och tog reda på när tågen skulle komma eller gå. Framför biljettluckan stod en herre, som bad om "enkel biljett till Stockholm, tredje klass". En annan herre bad att få "tur och retur biljett". En dam ville ha snälltågsbiljett, resgodsbiljett och cykelbiljett".

- Det skulle vara roligt att bli konduktör och få klippa hål i alla de där biljetterna, tänkte Lasse.

- Nå, hur känns det, Lasse? Trivs du i staden? Det var morbror Erik, som frågade, när alla satt vid middagsbordet och åt mosters goda köttbullar.

- Det är så mycket som är olika mot på landet, svarade

Lasse. Och jag vet inte vilken sorts stad det är än.

- Så lustigt, sa Ulla. Finns det olika "sorters" städer?

- Det var nog inte så tokigt sagt, tyckte hennes pappa.

Liksom det kan finnas jordbrukskommuner, skogskommuner och stationssamhällen, så finns det också städer av skilda slag. I en del städer finns många fabriker. Där tillverkar man varor, som sedan skickas åt olika håll. Många av de där städerna har också bra hamnar, där båtar lägger till och lossar eller lastar varor.

- Och glöm inte städerna, som vi brukar resa till under semestern, menade Ullas mamma. Städer med gamla hus, vackert läge, minnen från gamla tider, badstrand...

- Ja, och städerna med många olika slags skolor, fortsatte Ullas pappa, eller de där mycket stora städerna...

...som Stockholm till exempel, fyllde Ulla i. Där finns det nästan bara kontor och affärer inne i staden...

- Se där! sa far. Tills i morgon får ni själva fundera ut vad de olika städerna kan kallas. Och då kan du, Ulla, gå ut och lära Lasse hitta i vår egen stad. Kanske Lasse själv kan ta reda på "vilken sorts stad det är".

Nästa dag visade Ulla sin stad för Lasse. Han hade redan förut försökt att lära sig hitta i den. Med hjälp av en karta i telefonkatalogen hade han lärt sig namnen på gator, parker och några andra platser i närheten av Ullas hem. Ulla tyckte, att det var roligt, när hon fick visa sin stad för Lasse.

- Du må tro, att vi har en vacker karta i vårt klassrum, sa Ulla. Hela staden är med på kartan, förstår du. Alla viktiga gator och hus är förstås med. Man tycker att man ser hela staden uppifrån.

- Så höga hus det finns här mitt inne i staden, sa Lasse. Tänk, så många människor här måtte bo!

- Ja, men de flesta husen runt torget är bara kontor och affärer, förklarade Ulla. Det där stora huset är ett hotell.

- Var bor alla som arbetar på kontoren och i affärerna då?

- Många bor i utkanten av staden. Där bor de i hyreshus

eller villor.

Barnen gick och gick. Ulla pekade och berättade hela tiden. Lasse var inte så van vid de hårda gatorna och blev riktigt trött till sist.

Stockholm

Många gamla sägner finnas om Stockholms anläggning. Allmogens förtäljer i en gammal visa, att en fiskare hos biskopen i Strängnäs en gång fick en så stor och vacker lax, att han tyckte den vara för god för biskopen, utan sade, som det står i visan:

Lax, lax Lerbak,

Ej kommer du på bispens fat.

Detta hörde biskopen och han ropade:

Det svär jag vid min bispehatt:

Du skall sova i tornet i natt.

Men fiskaren skrek tillbaka:

Mitt vadmalssigel och min ekebåt,

de skilja mig och bispens åt!

Därpå flydde fiskaren från Tynnelsö, som då var biskops-slott, och denne fiskare skall ha varit den förste, som slog sig ner på "Stockholmen".

Andra sägner åter berätta, att då Sigtuna förstördes av esterna, hade sigtunaborna låst in mycket silver och guld i en stock och kastat den i Mälaren i avsikt att slå sig ned och anlägga en ny stad, där stocken flöt i land. Stocken säges då ha flutit i land vid nuvarande Riddarholmen, där den sedan blivit förvarad i det gamla tornet på nordvästra sidan. Härav skulle platsen också ha erhållit sitt namn Stockholmen, och sigtunaborna skulle ha varit dess första bebyggare.

Staden var den tiden ganska liten och byggd endast på den holme, där nu den egentliga staden inom broarna är be-

Lägen. Här lät enligt en annan berättelse Birger Jarl uppbygga tvenne stera torn och befästningsmurar för att utestänga främmande vikingar från Mälaren. Säkert är den tradition riktig, som säger, att en verklig stad först grundats här av Birger Jarl.

Stockholm blev en viktig handelsplats, och den skyddades med murar. Innanför dessa byggdes husen så tätt som möjligt, och gatorna blevo mycket smala. Så småningom började man bebygga även de närmaste holmarna samt stränderna norr och söder om staden, och Stockholm växte mer och mer.

Stockholm består nu av flera stadsdelar: 1) Gamla staden ("Staden mellan broarna") med Riddarholmen; 2) Norrmalm; 3) Östermalm; 4) Kungsholmen; 5) Södermalm, m. fl. Stockholm ligger både i Uppland och Södermanland. Gränsen går mitt genom Gamla staden.

Gatorna i Gamla stadens mitt äro krokiga och smala. I de nya stadsdelarna på "Norr" och "Söder" äro gatorna breda. Där finnas stora trädplanteringar, breda trottoarer, dubbla spårvägsspår och breda körbanor.

Stockholm kallas ofta "staden på vattnet". Det är det glittrande vattnet, de branta bergstupen och grönskan i de vidsträckta parkerna, som göra huvudstaden till en av jordens vackraste städer. Där finnas också statliga byggnader. De förnämsta äro Stockholms slott, där Sveriges konung bor, Riksdagshuset, där riksdagsmännen från hela Sverige samlas, Riksbanken, Stadshuset, Operan och Dramatiska teatern m. fl.

Stockholm har Sveriges största banker, största hotell och största handelshus (Nordiska kompaniet m. fl.). Det är den viktigaste medelpunkten för järnvägstrafiken. Centralstationen, centralpostkonteret, de stora stockholmstidningarnas tryckerier och hotellen ligga i centrum. Detta är staden nära Norrström. Där kan man säga, att stadens hjärta är. I stadens centrum är trafiken livligast. Där ligga också många kontor.

Längre bort ligga fabriker och bostadskvarteren. Många av de människor, som ha anställning i Stockholm, bo i förorterna. De största av dessa äro städerna Djursholm, Sundbyberg

och Lidingö samt förorterna Hagalund, Äppelviken och Enskede. Från dessa platser fara människor till och från sitt arbete i staden med järnväg, spårvagn och buss.

I Stockholm ligga en stor mängd kända fabriker. Räknas även mindre fabriker med, finnas över tusen.

På städer av samma storlek ha så livlig sjötrafik som Stockholm. Ångfärjer kila mellan stadens olika delar. Mälarbåtar och skärgårdsbåtar komma och gå. Stränderna äro kantade med kajer. De största och djupaste hamnarna har Stockholm åt saltsjösidan. Dit komma de största båtarna från Sverige och från utlandet.

Stockholm har större import (införsel) än Göteborg, men dess export är ej så stor. Det som utskeppas är mest maskiner samt därjämte järn- och stålvaror från Bergslagen.

Till Stockholm komma från hela riket människor, som vilja studera och forska. Där finnas nämligen högskolor, där läkare, lärare, ingenjörer m. fl. utbildas. Där finns Kungl. biblioteket med dyrbara böcker och handskrifter från gångna tider. Stockholm har dessutom museer med stora samlingar av tavlor, fornsaker m. m. Bland dessa museer må nämnas Nationalmuseum samt Nordiska museet och Skansen på Djurgården. Norr om Stockholm ligger den vackra Vetenskapsstaden med det ståtliga Riksmuseet och flera vetenskapliga anstalter.

Allt detta gör Sveriges huvudstad till en medelpunkt för hela riket.

Huset

Nyligen träffade jag i Stockholm av en händelse en gammal bekant. Sedan i våras bor han i en liten villa i Äppelviken. Han var så vänlig och bjöd mig att snart komma ut och hälsa på honom.

I går fer jag dit ut till honom. Den lycklige husägaren visade mig omkring i hela huset, från källaren ända upp till

vinden.

Huset är trevligt och lagom stort. Där finns goda utrymmen för allting. Rummen är praktiskt och smakfullt inredda; fönstren är stora och släpper därför in mycket ljus och luft.

Där finns gas och vattenledning, likaså elektriskt ljus och centraluppvärmning. Fotogenlampor och kakelugnar hör till en förgångens tid.

Huset innehåller utom bottenvåningen och övre våningen en präktig vindsvåning med två gavelrum och en rymlig torkvind. Först kommer man in i den stora förstugan på nedre botten. Strax till vänster har vi kapprummet för överrockar, hattar, paraplyer och käppar. Till höger är trappan.

Köket ligger på baksidan av huset. Där håller köksan till och lagar alla de olika rätterna för måltiderna.

Framför sitt hus har min vän låtit anlägga en vaacker gräsmatta med blomsterrabatter. En bred sandad gång leder från gatan ända fram till ingången. Om man följer sidogången till vänster, kommer man till en liten grind; bakom den ligger köksträdgården. Min vän är en stor blomsterälskare. Han har anlagt ett litet växthus, som han är mycket stolt över och där han odlar olika slags blommor.

Där mat serveras i självserveringen

- Så synd, att vi inte är hemma, sa Ulla, när de var ute på gatan. Jag är så hungrig, så det skriker i magen.

- Jag tänkte, att vi skulle äta på en restaurang där borta, sa moster. Det är en hel del till vi måste uträtta, innan vi kan åka hem.

De gick nerför gatan en bit och kom till slut till en restaurang, som Lasse hade sett förut.

- Här är visst alla bord upptagna, sa moster, när de kom till ett rum, där en vaktmästare med blanka knappar stod beredd att ta emot deras kläder. Vi får gå och äta på själv-

serveringen nere på Storgatan i stället.

På vägen dit gick de förbi ett par andra restauranger.

- Ä, vad det doftar gott! sa Lasse, när de gick förbi den sista.

Barnen hade aldrig förut ätit på en självservering och därför kände de sig en smula bortkomna. Moster, Ulla och Lasse tog var sin bricka, servett, kniv, sked och gaffel och flyttade sig framåt längs en disk. Innanför disken stod servitriser. En av dem lämnade ut bröd och smör, en annan serverade mjölk, en tredje lämnade ut de varmrätter, som mor hade beställt. Vid kassan betalade moster den mat, som de fått på brickorna. Först därefter kunde de sätta sig vid ett bord och börja äta.

- Det här var smidigt, tyckte Lasse. Det är nog en väldigt fin restaurang.

- Å nej, svarade moster, särskilt fin är den inte. Men snett över gatan finns det en mycket fin restaurang. Där får man välja maträtter efter en särskild matsedel, och matens namn brukar till och med stå på franska. Men det kan bli dyrt att äta där. När man betalar, ska man också ge drickspengar.

- Så bra maten smakar, när man äter borta, tyckte Ulla.

Smaklig måltid

En svensk vid namn Lundgren skulle fara till USA. Han kunde inte få plats på en svensk båt och till sist reste han med en fransk båt.

Vid måltiderna hade han en fransman som bordsgranne. När de satte sig till bords sade fransmannen.

- Bon appetit.

- Lundgren, sade Lundgren.

Det var lite svårt att fortsätta konversationen och det blev mest att ägna sig åt maten. Vid nästa måltid log emel-

lertid fransmannen och sade åter:

- Bon appetit.

- Lundgren, sade Lundgren.

Också den tredje gången blev det så till Lundgrens stora förvåning. Efteråt träffade han en landsman på båten och berättade för honom om sin bordsgranne.

- Jag har en konstig bordsgranne. Varje gång vi sätter oss till bords presenterar han sig.

- Vad heter han?

- Bon appetit.

- Men snälla du, det är ju inget namn. Han vill ju bara säga "smaklig måltid".

- Kors, sa Lundgren, så dum jag har varit.

När han kom till matsalen och såg sin bordsgranne ville han vara artig och sa först:

- Bon appetit.

- Lundgren, sa mannen förtjust.

Konfektpåsen

(Hasse Z.)

Jag hade nyss gått till sängs och skulle just släcka ljuset, då jag hörde det knarra i trappan från övre våningen. Så knackade det på dörren och jag ropade: stig in.

Emanuel stod på tröskeln i sin långa vita nattskjorta.

- Hur är det, sade jag.

- Jag har legat och tänkt på en sak, som jag vill fråga om.

Emanuel såg mycket allvarlig ut. Han lutade sig mot dörrposten och sade med långsam och litet högtidlig röst:

- Om en pojke går med en flicka på en teater eller en biograf och han har en konfektpåse, ska han då ge henne hela konfektpåsen eller ska han bara bjuda henne ur den? Astrid

säger, att han inte är korrekt, om han inte ger henne hela påsen.

Jag log och tänkte: Nu äro vi där. Sjutton år och det börjar, gentlemannens plikter. Ögonblicket är inne, det ögonblick i en mans liv, då han förlorar sig själv och blir en kvinnas tjänare och slav.

Jag sade:

- Du vill helst ge henne en bit i taget, vilket ju är det riktiga, men naturligtvis skall du ge henne hela påsen. Du måste göra det och du bör vara glad, att det bara är en konfektpåse.

Det föll mig något in och jag tillade:

- Har du frågat din mor om saken?

- Ja, sade Emanuel och såg rätt ut i luften, hon säger, att jag bör ge henne hela påsen och att en gång kommer jag att ropa på konfektpojken, köpa en påse till och sen smita ut i kafeet och lämna henne ensam med konfekten hela mellanakten.

Det blev tyst, och så sade jag:

- Naturligtvis har din mor rätt. Hon har alltid rätt, för hon är kvinna - liksom Astrid.

Vi sågo på varandra och i den blicken låg allt det goda och vackra samförstånd, som rätt mellan världens alla män från urminnes tider.

- God natt då, sade Emanuel och så försvann hans långa smala fötter genom dörröppningen.

Jag släckte ljuset och beredde mig att somna, då det knackade i den tunna brädväggen och jag hörde Anna-Claras gälla flickröst:

- Jag har hört alltihop vad ni har sagt!

Varför ska den där Astrid ha en hel påse konfekt, när jag bara får en sån liten, liten bit?

Livet är fullt av underbara frågor. Man reder sig bäst genom att icke försöka besvara de värsta. Och därför ropade jag tillbaka:

- En flicka, som är så liten som du, skall sova så här dags på natten. Tyst nu.

Och så blev det tyst.

Men när Anna-Clara en gång blir sexton år, får hon alldeles säkert en hel påse konfekt och inte bara en liten bit. Men den påsen får hon aldrig av sin bror Emanuel.

Fosterlandskärlek och internationalism

Sveriges kommunistiska parti utgår i all sin verksamhet från den egna arbetarklassens och det egna folkets intressen. I princip och praktik försvarar partiet den nationella friheten och företräder obetingat den uppfattningen, att den socialistiska omdaningen i vårt land måste vara det svenska folkets eget verk.

Sveriges kommunistiska parti och dess ungdomsförbund har djupa rötter i svensk frihetsrörelse. Den svenska överklassen har dock alltid sökt ta monopol på känslan för fosterlandet och samtidigt fränkänna den kommunistiska delen av arbetarrörelsen dess svenska hemortsrätt. "Eftersom kommunisterna är internationalister kan de inte vara fosterlandsvänner", säger de antikommunistiska propagandamakarna.

Vad är då sant och osant om kommunisternas patriotism och internationalism?

Det finns ingen motsättning mellan känslan för det egna fosterlandet och den socialistiska internationalismen. I vår tid är arbetarklassens patriotism oskiljaktigt förbunden med internationalismen, som går ut på vänskap och broderskap med alla folk. Ur arbetarklassens internationella sammanhållning i kampen mot utsugning, för socialismen, framspringer en varm önskan att se sitt eget folk gå framåt på det sociala framåtskridandets väg.

Kommunisterna är sanna patrioter. Sann patriotism är djup kärlek till det egna fosterlandet, det egna språket, den egna litteraturen och den egna nationens bästa traditioner,

som gått i arv från släkte till släkte. Kärlek till den egna nationen, patriotism, har inget gemensamt med den borgerliga nationalism som genomsyrar sterfinansen. Den borgerliga nationalismen uppammar å ena sidan fiendskap mot andra länders folk, särskilt mot folken i de socialistiska länderna, samtidigt är man beredd att rasera vår urgamla självständighet och överlämna till internationella finansmonopol bestämmanderätt över sådant som endast svensk riksdag tidigare kunnat besluta om.

Kommunisterna, som aldrig varit likgiltiga för fosterlandets öde, kämpar beslutsamt och konsekvent mot såväl de svenska som de utländska finansmonopolen som nu attackerar vår nationella suveränitet. Denna kamp är proletär socialistisk internationalism i handling. De politiker och finansmän i Sverige, som nu vill driva in vårt land i EEC med de konsekvenser det skulle få av förlorad suveränitet, neutralitet och alliansfrihet, har inte rätt att beteckna sig som vare sig nationella eller patriotiska. När dessa krafter sedan söker framställa EEC-politiken, som går ut på handelsblock och handelskrig - och på längre sikt avser att driva in oss i Atlantpakten - som internationalism, så är detta inget annat än lögn och bedrägeri och en spekulatio n i sympatier för den internationalism man i andra sammanhang söker misstänkliggöra.

Kommunisterna är sanna internationalister. Detta innebär att de utan prutman motsätter sig varje form av internationellt förtryck, antingen det skulle gälla andra länders förtryck av det egna landet eller det egna landets förtryck av andra länder.

Under det andra världskriget, då det nazistiska barbariet utgjorde ett dödligt hot mot civilisationen, kämpade arbetarklassen och folken med kommunisterna i spetsen för försvaret av sina länder. Den koalition som då uppstod mellan folken mot hitlerismen var uttryck för en kämpande internationalism. Historien skall inte glömma vilka klasser och partier de tillhörde som svek i kampen mot hitlerismens imperialistiska erövringar. Också i Sverige fanns de som när nazismen hotade oss, ville sälja sina företag till Hitler, flyttade

bankkontor till USA och lastade sina lustjakter för att aldrig mer återvända till fosterlandet. Men dessa personer hörde inte hemma hos arbetarna och kommunisterna, utan de fanns i bergerliga partier och på samhällsstegens högsta topp.

Sveriges kommunistiska parti är liksom alla kommunistiska partier, självständigt och likaberättigat gentemot andra partier. Det utarbetar självständigt sin politik utifrån vårt lands förhållanden. Det befinner sig samtidigt i en frivillig enhet med andra kommunistiska partier, en enhet som är framsprungen ur den gemensamma kommunistiska världsofskådningen och gemensamma mål. Detta mål är i dag främst att trygga en fredlig samlevnad mellan folken och i en framtid, när alla folk slagit in på framåtskridantets och socialismens väg, skapa en världsomfattande gemenskap av alla fria folk. (Ny Dag 1963.)

Människans behov av mineral har uppmärksamats för lite

(Av doc. Alfred Åslander)

Våra kulturväxters behov av mineralnäring har i stort sett klarlagts under mer än sekellång intensiv forskning, även om tusentals forskare än i dag söker lösa detaljproblem. Våra husdjurs mineralbehov har även under några årtionden tilldragit sig stort intresse, och mineralfodring är nu allmän hos oss.

Människans mineralbehov har föga uppmärksamats. En följd av denna underlåtenhet är att karies är allmän inom de humida områdena av världen, där kosten blir mineralfattig.

Att utforska speciellt tändernas näringsproblem fordrar särskild teknik. Vid utforskande av näringsfrågor är användning av små gnagare som försöksdjur mycket populärt. När det

gäller tändernas näring är de olämpliga.

När t.ex. en hamsterunge är så utvecklad att den kan tas från modern och sättas på försökskost är tänderna helt eller i det närmaste helt utväxta. Och det är permanenta tänder. Vid ett vanligt försök får man till resultat den varierande kostens inverkan på fullbildade tänder, inte på växande tänder, vilket skall utforskas. Och varierad kost under tändernas utväxande, d.v.s. under digivningsperioden fordrar en invecklad teknik. En digivande hamsterhona fordrar nämligen mycket riklig fullvärdig kost. I annat fall blir hon kannibalisk och förtär sina ungar.

Barn däremot är idealiska försöksobjekt. Man kan börja med den havande modern och fortsätta under amningen. Till barnet kan mineralnäring ges redan vid få veckors ålder. Tänderna utvecklar sig så långsamt, att endast en ringa daglig dos är behövlig. Och resultatet framträder först på mjölkttänderna och sedan på de permanenta tänderna.

Den enda olägenheten med barn är, att resultatet inte framträder förrän efter flera år. Det fordras tålmod. Men resultaten blir mycket pålitligare.

Enligt officiella beräkningar betungar karies det svenska samhället med minst 300 miljoner kr. årligen. Redan för flera år sedan uppgjordes ett forskningsprogram för en kostnad av mindre än 50.000 kr. pr. år. Forskning bör löna sig.

En tand är levande vävnad, inte död materia. Och en tand är en självständig individ som utväxer ur käken på ungefär samma sätt som en växt växer upp ur marken. En tands utveckling kommer därför att lyda under kända näringsfysiologiska lagar.

Och det har klarlagts, att varje organism, som startar att växa under inverkan av optimala tillväxtfaktorer, inklusive tillgång på alla behövliga näringsämnen, utvecklar sig normalt. Därav följer, att en tand som utvecklas under fullnäring blir en normal tand. Och en normal tand är kariesfri. Detta visar våra vilda djur, som alltid eller nästan alltid har kariesfria tänder. De lever i en naturlig miljö med till-

fredsställande tillgång på tandnäringsämnen. Detsamma gäller en del "vilda" människor.

Vi lever i en artificiell miljö.

Den civiliserade människan däremot lever i en artificiell miljö på en mer eller mindre artificiell kost, som är fattig på tandnäringsämnen. Tänderna blir svältfödda och dåligt utvecklade. Karies blir därför allmän, särskilt inom humida klimatområden, där de odlade grödorna blir fattiga på tandnäringsämnen.

Den på tandnäring undermåliga kosten måste - och detta är imperativt inom humida klimatområden - förbättras genom tillskott av tandnäringsämnen, så att tändernas fullnäring uppnås. Denna tilldelning av tandnäring bör börja hos modern månader före barnets födelse och fortsätta under amningen. Barnet kan ges minimala mängder tandnäring redan vid några få veckors ålder. Giverna ökas långsamt och bör vid uppnådda två års ålder utgöra omkring 2 gram pr dag.

Tilldelning av tandnäring måste därefter, liksom tidigare, ske kontinuerligt utan uppehåll till dess alla tänder bildats. Då utväxer enligt tjugooårig erfarenhet naturliga tänder, som är mycket resistenta eller immuna gentemot karies. Det torde därefter vara förmanligt att fertsätta med tillskott av tandnäring livet ut.

Vi lider av allmän mineralbrist i vår kost. Som fullgod tandnäring har ett berikat benmjöl använts under mer än 20 år. Karies är en bristsjukdom, som kan förhindras genom fullgod tandnäring. Forskning på tandnäringsemeradet bör starta. Den borde ha startat redan år 1948.

Vårt dagliga bröd

Fet av bröd?

(Doc. Stig Larsson)

"Bröd är inte bra, för det blir man fet av" - det är en klycha, som verkligen användes för mycket. Den upprepas så ofta av alla möjliga dilettanter i press och kvasivetenskapliga böcker att folk börjar tro på den. Sanningen är, att man blir fet av all mat, om man äter för mycket, men det finns ingen anledning att göra just brödet eller något annat födämne till syndabock. Den som vill banta måste minska hela kaloritillförseln och framför allt motionera ordentligt. Någon annan effektiv väg till viktminskning än minskat matintag och ökad motion finns inte vid den typ av övervikt man vanligen möter. Det hjälper varken med piller eller med pulver.

"Ett gott nyttigt matbröd" önskar Tandvärnet. Ett matbröd, nära nog osötat, som inte häftar vid tänderna vid tuggning, som ger tänderna motion genom sitt tugg och som sist, men inte minst är näringsfysiologiskt rätt sammansatt.

I Tandvärnets strävan att minska det ständiga mellanmålsätandet av kakor, bullar och sötsaker ingår som en väsentlig del, att huvudmåltiderna ger tillräcklig mättnadskänsla. Speciellt viktigt är detta med morgonmåltiden. Att få ett värdefullt bröd som väsentlig beståndsdel i måltiderna är ett mycket stort önskemål.

Mellanmåltider, som speciellt barn med stor livslust då och då kan behöva, kan ges i form av smörgås med värdefullt pålägg. Smörgåsar kan gärna tuggas och sväljas utan att klunkas ned med någon dryck.

Växtfynd som är 170 milj. år gamla

Surakajkällan vid byn Kinziabajevo i den basjkiriska sovjetrepubliken har helt plötsligt blivit internationellt känd. Nyligen fann man i källan stycken av stenkol och järnmalm med talrika växtfossil från skilda geologiska epoker. Det är en verklig guldgruva för paleobotanikerna som här redan har påträffat ett hundratal olika arter och sorter av utdöda växter från palmer och ormbunkar till de nutida cypressernas, avenbokarnas, lönnarnas och kastanjernas föregångere. Några av växtfynden är 170 miljoner år gamla.

Meteor innehöll nickel

- Undersökningen av en stor meteorit vägande ca. 100 kg., som den ryske geologen Nikolaj Chaban påträffade sommaren 1962 nära byn Budulan i Tjita-området, har nu avslutats. Den visade sig vara en mesosiderit, en rätt sällsynt typ av stjärnmeteorit. Den innehåller en stor mängd nickeljärn, inbakat i stenmassan och skall nu införlivas med vetenskapsakademins samlingar.

Glimtar från finnbygden (Per Kärberger)

Efter en klar och kylig natt börjar gryningen rödpensla horisonten i öster. I Olas hage sätter en hund i att jaga med ett fint, nästan visslande skall, som i den fuktmättade stiltjen hörs förbluffande väl. Det är älgtid, men den jaktintresse-

rade säger mig, att det är hardrev.

Vid foten av Hammarn flyger en tjädertupp upp med ett förfärligt brak. Drevet har tystnat. För en stund hänger tystnaden tung över bergssidan. Så knäcks en gren i skogskanten. Ögonblicket efter hörs ett dämpat, kacklande läte, inte alldeles olik en tjäderhönas signalerande på ungarna.

Tankarna går tillbaka till en höstdag för några år sedan, då jag mötte *Alces palmatus* - älgen - vid Nymans myrodling. Med skuffande rörelser banade sig en älgko väg genom ett slynge av asp och smågranar. Ute på mossen stannade hon. Stod där högre och mörk, svängde på öronens lurar. Så vred hon på huvudet med den krumma mulen, spanande inåt skogen. Det knakade grenar. Så kom i vilt skritt - älg tjuren. Han svepte förbi cirka 50 meter från den plats, där jag stod. Kon blev stående att vädra åt Skolberg till. Efter några minuter följde hon efter den skovelhornade, fast i makligt tempo. Det var ultrarapidrörelser. Aldrig skall jag glömma de vackra djuren vid den lilla myrodlingen - älgskattad utmarksslätter sedan många år.

Det finns många olika sätt att fördriva en solig höstsöndag på. Undertecknad hade tillfälle att följa med på en trevlig biltur genom Värmlands östra finnskogar. Stina bjöd på skjuts. Målet för vår resa var hennes trevliga fäbodstuga i Ennarbolssättern på skogen österut från hemmanet Ennarbol i Norra Ny socken, Klarälvdalen. Vägen dit är bruten sedan några år tillbaka. Man kan åka bil ända till stugknuten. Det är slut med långa vandringar över kärr och moras från bygden till sättern. Efter härligt kaffe och smörgåsar besågs samtliga sätterstugor, dock endast utvändigt, ty kullorna hade vänt till bys efter sommarens krötterlull och ystande. På fäbodstugnet prunkade sommarens sista blommor. Gustav Håks stuga syntes, tård av tidens tand, som det heter. Troligen vallens äldsta byggnad, där fanns ett par intressanta saker: spiselhällen från 1771 samt en kärllhylla, som kanske saknar sin like.

När jag från Holmberg blickade ut över vildmarkerna och såg andra berg på avstånd, förnam jag mer än annars min egen

litenhet inför det stora, oändliga i naturen. Ett svindlande vackert panorama. Här och där i bergsslutningarnas allvarligt mörka furugrönska ljusa fläckar inkastade.

Ser man närmare efter, kan man mitt i den ljusa fläcken upptäcka en liten grå prick. Det är enstaka finntorp eller säterstugor med en liten åkerlapp omkring - en sädesteg eller ett potatisland.

Sedan vi njutit nog av skönhetssynerna - björkarnas gula flammor stämmer en till andakt - återstod så återtaget. Finnmarksbitna resenärer vände åter till bys. Vägen ditupp är backig, på en del ställen stenig, men den som en gång varit där, han längtar dit igen. Att färdas omkring däruppe i de milsvida skogarna bland dessa finntorp, vilka ligger som örn-nästen på åsarna, är en upplevelse man sent glömmar.

Strövtåg i Estland.

(M. Erenberg-Jansson)

Jag ville besöka en by 40 km från Tartu, där jag har släktingar. Egentligen var det den lilla vackra ån Kääpa, på vars strand de har sin gård, som lockade mig. Med Kääpa och dess omgivning är nämligen många vackra sägner om esternas sagohjälte, Kalevipoeg, förknippade. I Estland berättas många sägner och sjunges många folkviser om Kalevipoeg. Han säges ha varit en konung i Estland under hednatiden och prisas mycket för sin styrka och sin förmåga att försvara sitt folk mot utländska inkräktare. Kalevipoeg har vandrat också vid Kääpa i forna tider. Ännu visar folk hans fotspår, där han gått fram, och märken efter hans kropp, där han sovit på marken.

Till mina släktingar kom jag tidigt på eftermiddagen. Jag blev bjuden på kräfter, som äts där varje dag hela sommaren och hösten igenom, och som kunde fångas med bara handen i Kääpa-ån. Så skyndade jag mig till den bro, som leder över

Kääpa. Står man på bron, då det är vackert väder, kan man se något av metall blänka på åns botten, och det är ingenting annat än Kalevipoegs svärd. Kalevipoeg hade en gång lagt sig på Kääpas strand och somnat. Hans dyrbara svärd låg bredvid. Hans argaste fiende såg detta, och under Kalevipoegs djupaste sömn kom han och tog svärdet och ville fly. Men svärdet var för tungt för honom. Då han vadade genom ån, vaknade Kalevipoeg. Nu blev hans fiende rädd och orkade inte längre bära svärdet utan släppte det mitt i strömmen, och där ligger det än och blänker, men ingen kan lyfta upp det. Så förtäljer sägnen.

Ifrån Kääpas vackra stränder fortsätter jag efter ett par dagar mot öster till den stora insjön Peipus. Jag vandrar norrut, ibland går jag på stranden i den mjuka vita sanden, där varma vågor sköljer mina fötter, ibland klättrar jag upp för de väldiga sanddynerna och går uppe på landsvägen. Till höger ser man vatten, så långt blicken når; till vänster har man låglänta ängar och bakom dem mörka, stora skogar. Vägen går genom flera fiskarbyar, som är mycket intressanta. De är nämligen typiska gatubyar, d.v.s. de små boningshusen står tätt intill varandra på ömse sidor om bygatan, omålade och blekta av sol och regn. Här bor mest ryska fiskare. De fångar bl.a. mycket nors. Norsen i Peipus är en liten, nästan genomskinlig art, som blir bara 5 till 6 cm lång, och som luktar mycket illa. Den finns i stora massor och ätes färsk med skinn och ben. Men huvudsakligen torkas den i särskilt byggda torkstugor och förvaras sedan i förrådshus liksom hö i väldiga högar. Norsen ätes så på vintern av både människor och djur och är mycket närande. De som tillhör grekisk-katolska kyrkan, använder den torkade norsen som mat under fastan.

Karl XI:s barndom

(C. Grimberg)

Karl XI var som barn klen och sjuklig. Han plågades mycket av huvudvärk, och det troddes rätt allmänt, att han icke skulle få leva länge. Om något särskilt stötte till, såsom när han fick kopporna, var man mycket ängslig vid hovet, så "delikat" som den unge konungen var. Men tack vare moderns och riksförmyndarnes omsorg om hans hälsa stärktes Karls krafter, och vid sin myndighetsförklaring år 1672 var han en spänstig och härdad yngling. Hans största nöje var vilda ritter, jakter och krigarliv. Man sade om honom, att han hellre sällskapade med gamla generaler än med de skönaste unga damer. Se honom t. ex. vid den stora fältövning, som hölls på Ladugårdsgärdet hösten 1672! Den unge konungen bodde i ett tält och gjorde tjänst som ryttmästare under riksmarsken Karl Gustav Wrangels överbefäl.

"Striden försiggick", berättar en fransk diplomat, "under stark blåst och med de rödaste näsor jag sett. Riksmarsken satt till häst men fick ett giktanfall samma afton: han tål icke hästens rörelser och kan icke mera kommendera en armé. Konungen sitter till häst från morgon till afton. Han kommer för att med hatten i hand emottaga order av riksmarsken och gör denna tjänst med ett utomordentligt stort nöje. Drottningen satt på en klippa i blåsvädret med sina damer. Just som anfallet begynte, kom storm och regn. Drottningen satt av artighet stilla en stund men måste snart taga till flykten. Hon vågade icke sätta sig till häst för kanonelden; och så fick hela skaran vandra till fots i smutsen och kom hem som från ett bad. I går stormades fästningen; damerna åskådade det, klädda i pälskläder. Fästningen erövrades, och garnisonen blev fången."

Som ryttare lade Karl i dagen en oförvägenhet utan gräns. En gång red han från Skåne till Västmanland på tre dagar. Han var stor hästvän, och några av hans ädlaste springare finnas ännu förevigade av Ehrenstrahls pensel på Grips-

holm. Där ser man "Brillant", som Karl fått i present av Ludvig XIV, och som bar honom i slaget vid Lund, sedan "Thotten" fått sig en kula för pannan. Där finnas också bilderna av "Lille Engländeren", "Blå Tigern", "Pegasus", "Monarcha" och "Kortom", favoriten framför alla andra.

Det var nästan alltid något vilt i Karls skämtsamma påhitt. Särskilt religt hade han av att spränga i sporrsträck mot någon av sina följeslagare, sätta sin fot under hans stigbygel och lyfta mannen ur sadeln samt med en stöt för magen förpassa honom från hästryggen. En gång lät han vid en måltid lägga handgranater av papp under bordet och faten för att med explosionerna roa (!) främmande officerare och sändebud, som han bjöd på middag.

I Upplands och Västmanlands skogar jagade Karl björn och i Stockholmstrakten varg och lo. Ännu funnos nämligen dylika rovdjur där - ja så sent som 1833 skötes de sista lodjuren, två stycken, i nuvarande Humlegården. Nästan vart år var konungen på err- eller "tjäderhaneleken" i trakten av Kungsör.

I sina almanackor har konungen samvetsgrant upptecknat sina bedrifter på jaktstråten. Så berättar han t. ex. år 1689; "Den 8 november var jag, min son Karl och prins Fredrik uppå jakt i Djurgården och bekommo 10 vargar i stora Lopkärrsbacken, men tvenne sluppo. De hava ihjälrivit 5 djur." År 1691 skriver han: "Den 4 januari efter aftonsången var jag på jakt i Djurgården efter 5 loar, som voro i Valdemarsön, varav vi bekommo 3. Den 5 voro vi åter där igen och sökte efter dem mera; då voro de utgångne."

I Småland och annerstädes jagade konungen älgar, hjortar, rådjur och vildsvin. Man märker det samma jakthumöret i följande lilla dagboksanteckning för den 22 september 1690: "Jag var i Djurgården riden och hörde hjortarne ropa."

Överhuvudtaget vittna konungens almanacksanteckningar om livligt intresse för djurliv och annat märkligt i naturen. Han nedskriver t. ex. den 27 juli 1696, att "stalldrängen Anders Bek tog med böndernes tillhjälp, som körde hö, en vit ekerre vid Kungsbarkarö och bragte honom hit till Kungsör

levandes. Ekorn är krit-vit och haver röda ögon." Detta fall av den naturföreteelse, som kallas albinism, blev på konungens befallning avbildat av konterfejarna Krafft och Ehrenstrahl.

Som exempel på Karls intresse för andra märkvärdigheter i naturen må anföras följande lilla anteckning: "1961, april 28, gav min gemål mig smultron, som voro växte uti vår trädgård här haft haver."

På sina jakter var Karl flere gånger illa etc. En gång hade en varg redan huggit tag i foten på honom och bitit igenom stöveln, då han lyckades döda honom med sin värja. En annan gång hände det, att en sårad björn störtade mot honom. Redan hade det ursinniga djuret rest sig på bakbenen för att slå ned ynglingen, då hundarna kommo rusande och angrepo besten, så att Karl undkom.

Hade vackra föreskrifter varit nog för att göra en människa till ett mönster av dygder, så borde instruktionerna för Karls guvernör och lärare ha bragt barnet bra nära fullkompligheten. Man borde, föreskrevs det, i honom inpränta framför allt gudsfruktans, klekhetens, rättrådighetens, ädelmodets, tapperhetens och måttlighetens dygder - ej så litet att börja med. Dagligen skulle han göra sin bön på knä, och intet otidigt skämt finge i hans närvaro tillåtas. Tvenne därtill utsedda riksråd skulle var dag sitta till bords med konungen och "underhålla honom med tjänlige diskurser".
Lyckliga barn!

I själva verket lämnade dock resultatet av Karls XI:s uppfostran mycket övrigt att önska. Visserligen hade ingen något ont att säga om hans seder, och en stark rättskänsla och sanningskärlek präglade hans handlingar, men han var i hög grad egenvillig och hade icke fått lära sig att behärska sitt "hetsiga, prompta och levandes gemöt". Vid vapenövningar kunde man få se honom slå officerare med flata värjan kring örnen, ja han tog ibland till handgripligheter mot rikets högsta män.

Studenthandbok för Uppsala Rundvandring i Uppsala

Studenten, som en septemberdag för första gången anländer till Uppsala, lär sig snart nog hitta i stadens mera centrala delar och från bostaden till matstället, nationen och den egna institutionen eller föreläsningssalen. Men sedan stannar det ofta vid detta. Frågar man en Uppsalastudent, som vistats i staden några år, efter en institution eller gata, som ligger litet på sidan om de stora stråken, får man förvånansvärt ofta ett: "Det vet jag inte" till svar.

Följande sidor avser att i största korthet ge några upplysningar om själva staden Uppsala.

F y r i s å n d e l a r s t a d e n

i två hälfter, som av ålder haft ganska olika karaktär. På den låga östra sidan slog köpmän och hantverkare sig ned, och hit förlades i nyare tider större delen av de industriföretag som växte upp i staden. På västra sidan däremot förlades Demkyrkan på utlöparen av den mäktiga grusåsen och kring den växte upp en rad byggnader, mer eller mindre direkt knutna till det kyrkliga livet. När skolor och i sinom tid universitetet kom till, var det naturligt, att dessa institutioner förlades inom kyrkostaden. Denna olikartade karaktär hos de båda hälfterna är ännu i våra dagar mycket utpräglad. Så gott som alla institutioner och byggnader, som hör till universitetet och det akademiska Uppsala, är belägna på den västra åsiden. Dessutom ligger där Rudbecks och Linnés gamla botaniska trädgård och under trettioålet har tillkommit Stiftelsen Uppsala Studentbestäders hus.

Det är därför också på den västra sidan av ån som vår rundvandring lämpligen bör börja och som utgångspunkt kan vi välja Universitetshuset. Det utgör centrum i det komplex av byggnader och institutioner som tillsammans bildar Uppsala universitet. Utom ett antal föreläsningssalar, som begagnas av teologer, jurister och humanister, innehåller det huvuddelen av universitetets förvaltningslokaler och aulan, fest-

salen, där alla akademiska festligheter äger rum. Det är här som universitetet om hösten hälsar de nya studenterna välkomna, och här försiggår under utvecklande av all akademiska pompa, som Uppsala kan uppbjuda, professorsinstallationer, rektorskiften och doktorspromotioner. Men här hålles även konserter, soareer och föredrag.

Utöver allt detta finns ytterligare ett par lokaler som förtjänar omnämnande. I källaren har inretts ett trevligt och billigt studentkafé, "Café Alma", som är en emtyckt tillflyktsort under håltimmar och raster. Där är studentkårens utländska tidningar och tidskrifter utlagda, och mången student, som arbetar på institution eller bibliotek, besöker nu universitetshuset för att dricka sitt förmiddagskaffe. Högst uppe på vinden ligger en ritsal, som nu ofta användes för små intima konstutställningar, anordnade av Studenternas Konststudio.

E n u t m ä r k t u t b l i c k

Över staden har vi från universitetets stora trappa och ser ut över en rad byggnader av intresse för studenten. Framför Demkyrkans mäktiga västfasad reser sig Gustavianum med sin karakteristiska kupol.

Nedanför Gustavianum ligger en byggnad, som innehåller institutionen för psykologi och pedagogik samt historiska institutionen.

B o t a n i s k a t r ä d g å r d e n

med de botaniska institutionerna utgör bakgrunden för studenternas årliga vårfest och under senare år även för de klassiska dramer, som uppförs här i det fria under medverkan av studenter.

A r t i l l e r i g ä r d e t

på artilleriets gamla övningsfält omedelbart söder härom, är en av de nyaste och modernaste stadsdelarna.

Härifrån tar vi oss ned längs Sjukhusvägen till ett annat institutionscentrum. Här ligger studenternas gymnastikhus och tennishall med bastu och simhall. Längre söderut i anslutning

till Stadsträdgården ligger Studenternas idrottsplats, den förnämsta i staden.

Vid Svandammen ligger också Flustret, visserligen ingen akademisk institution, men dock ett ställe som spelar en stor roll i studenternas liv om våren.

H a n d e l s - o c h i n d u s t r i s t a d e n

Efter denna snabba vandring genom det akademiska Uppsala kan det vara på plats att påminna om att Uppsala i våra dagar icke endast är den lilla universitetsstaden, vars liv helt är koncentrerat omkring universitetet och studenterna och som lever mer eller mindre likadant som den gjort genom århundradena. Uppsala i våra dagar är nämligen vid sidan av att vara universitetsstad också en blomstrande och snabbt framåtgående handels-och industristad.

Av ålder har staden genom sitt läge som centrum i Svealandskapen varit en betydande handelsplats och några av de för staden typiska industrigrenarna, som tegelbruk och kvarnar, har även mycket gamla anor.

Trots detta var stadens invånarantal lågt och höll sig längre ungefärligen oförändrat. Det var så till exempel under nästan hela första hälften av 1800-talet något över 5.000, men ett stycke in på andra hälften av 1800-talet nådde den moderna industrialiseringen även Uppsala och staden började snabbt växa. Invånarantalet är nu drygt 80.000.

En främling som kommer till Uppsala för första gången och "gör" staden efter det vedertagna programmet, kan mycket väl lämna staden utan något intryck av att ha besökt en betydande industristad. Detta beror på den tidigare omtalade tudelningen.

Över hela den östra hälften är industriföretagen, större och mindre, ganska jämnt spridda, men med en viss koncentration till några områden. Det största och mest framträdande ligger i stadens södra delar.

Något för Uppsala karakteristiska är de många små verkstäder, ibland av hantverkskaraktär, som ligger inne på bakgårdarna utmed några av de stora huvudgatorna eller närmast angränsande gator.

Utmärkande för Uppsala-industrin är för övrigt att den är mycket mångsidigt sammansatt och att den i påfallande hög grad inriktat sig på högförädlade specialprodukter. Det finns i staden en hel rad medelstora företag, som exporterar sina specialprodukter över hela världen.

E t t c e n t r u m

har den borgerliga staden i Stora torget och de fyra huvudgatorna som strålar ut från det. Här ligger de stora affärsföretagen, de flesta bankerna och de större kontoren koncentrerade till kvarteren närmast torget.

Att staden har växt mycket kraftigt kan man lätt konstatera vid några strövtåg i ytterområdena. Praktiskt taget på alla kanter har stora, nya bostadsområden växt fram under de sista tio - femton åren.

Uppsala universitet

Uppsala universitet är landets äldsta - och var länge dess enda högskola. I början av år 1477 utfärdades den bulla, var^o tillstånd meddelades att i Uppsala inrätta ett "studium generale", och sedan riksrådet med ärkebiskopen och riksföreståndaren Sten Sture d.ä. i spetsen utfärdat privilegiebrev för den nya högskolan, kunde undervisningen taga sin början 7 okt. samma år. Förtjänsten om universitetets tillkomst är främst ärkebiskop Jakob Ulfssons. Vid universitetets 450-årsjubileum 1927 restes^o till hans minne det monument, som står vid domkyrkan.

Universitetets medeltida historia är i mycket hölj^od i dunkel. I de förvirrade unionsstriderna, som rasade under 1500-talets första decennier, har universitetet gått under, det skulle dröja ända till Uppsala möte 1593, innan man på allvar sökte inom landet tillgodosé behovet av högre undervi-

sning. Nu gällde det främst att skapa en bildningshärd för den kämpande protestantismen.

Under 1800-talets tidigare del spelade Uppsala en ledande roll inom den nationellt-romantiska rörelsen i Sverige, med män som Gejer och Atterbom i spetsen. Universitetet kunde då med egna resurser uppföra sin ståtligaste byggnad, universitetsbiblioteket, som dominerar staden i fonden av Drottninggatan och som inrymmer den numera till mer än miljon band uppgående boksamlingen.

Sedan riksdagen börjat bevilja medel, vidtog på 1850-60-talen en livlig nybyggnadsverksamhet.

Parallellt med denna utveckling har lärarantalet, som under de föregående århundradena hade hållit sig tämligen konstant, snabbt vuxit allt eftersom nya discipliner gjort sig gällande.

Universitetets styrelse bygger alltjämt på den traditionella grunden. Överstyrelsen föres av en kansler. Kanslersäm-
betat är gemensamt för (de) universiteten, karolinska mediko-
-kirurgiska institutet, medicinska högskolan i Göteborg, Stock-
holms och Göteborgs ^{universitet} högskolor samt tandläkarhögskolorna i
Stockholm och Malmö. Kanslern utnämnes av Kungl. Maj:t efter
föregånget val genom särskilda för valet utsedda, elektorerna.
Enligt nu gällande statuter av 1916 bildar samtliga professorer
den "akademiska församlingen". Denna har att välja rektor och
prorektor samt ledamöter i Större konsistoriet och drätsel-
nämnden (funktionstid 3 år)... Fakulteterna är fortfarande de
traditionella fyra, men den filosofiska är uppdelad i en hu-
manistisk och en matematisk-naturvetenskaplig sektion.

publ

Nationsid
Korporationsid
Nationerna

Nationerna och nationalslivet utgör det mest markanta särdraget i den uppsaliesiska studentvärlden. Med sina egna hus och med sina olikartade traditioner färgar de studentliv och stadsbild. Av den nykomne studenten väntar de en insats i kamratlivets arbete och glädje, på samma sätt som de gjort av tidigare studentgenerationer i nu trehundra år.

Redan i ordet nation ligger erinran om gamla tider. Det påminner om de första universiteten i Bologna och Paris, som bestod av ett antal nationer ledda av procuratores. Här i Sverige blev det studenter från olika landsdelar, som slog sig samman i kamratgäng, efter det Uppsala universitet återuppstätt under 1500-talets sista år och de Gustavianska arvegodsens be-
fäst det unga universitetets ställning. I dessa kretsar gick det emellertid ofta ganska hett till vid gillan och sammankomster, varvid framförallt de nykomna fick sitta hårt emellan. Så småningom utvecklar studentlivet större fasthet och under 1640-talet konstituerades de första nationerna. Inspirationen härtill har främst kommit från studentnationerna vid de tyska universiteten. Pennalismen frodades emellertid starkt och Consistorium förbjöd snart nationerna (1655), men förbudet gick ej att upprätthålla, varför man ändrade beslutet därhän (1663), att varje nation skulle ha en av universitetets professorer till inspektor. Nationerna legaliserades sålunda och gjordes av Consistorium till ett led i övervakningen av studenterna. Under 1700-talet kom nationernas historia i mycket att präglas av deras inspectores. Man hade ofta sina sammankomster i inspectors hem etc. Under 1820-talet tillkom så de första nationhusen och under 1840-talet som såg de första studentmössorna och de första nationsfanorna, grundlades många av de traditioner som formar Uppsalas studentliv än i dag.

Nationernas antal är nu tretton.

Medlemskap i studentnation är obligatoriskt.

Medlemmarna i en nation, landsmännen, uppdelas sedan gammalt i recentiorer, juniorer och seniorer. Recentior är

u:

u:

u:

varje nykomling under sin första tid vid universitetet. Han uppflyttas därefter i huvudsak automatiskt till junior efter, vid de flesta nationerna, två terminers förlopp. Junior be-tecknar landsman med full rösträtt beträffande nationens an-gelägenheter. Till medlemmar av seniorkollegium väljes medlem av nationen, vilken på ett eller annat sätt gjort sig för-tjänt om densamma. Seniorkollegium utgör i övrigt huvudsakligen ett utskott för stipendieärenden. Enligt nationernas stadgar är seniorkollegiet, åtminstone på papperet, även ett forum för disciplinärenden.

Vidare må nämnas, att till hedersledamöter kunna kallas framstående personer, vilka på något sätt ha anknytning till nationen.

Ett par gånger per termin kallas alla nationens medlemmar till allmän sammankomst i närvaro av inspektor för att dryfta nationens affärer och välja sina ämbetsmän och diverse utskott.

Dessa ämbetsmän är främst förste kurator, andre kurator, bibliotekarien och skattmästaren, klubbmästaren och klubb-mästarinnan.

Förste kurator är nationens högste styresman. Han skall föra nationens talan, vara värd vid dess fester samt ordförande vid landskap och i seniorskollegiet, vars ärenden han förbe-reder. Han tar även emot recentiorerna vid inskrivningen och står liksom övriga ämbetsmän i görligaste mån till tjänst med upplysningar om universitet och nation.

Nationens finanser och fastigheter handhas av skattmästa-ren och andre kurator. Skattmästaren, en äldre landsman, väl-jes på längre tid samt handhar nationens fonder och fastigheter. Andre kurator handhar de löpande ärendena. Arbetsfördelningen mellan skattmästaren och andre kurater är mycket olika på de olika nationerna. Vid skattmästarens och andre kuraters sida finns en drätselnämnd eller ett förvaltningsutskott. Även på denna punkt är förhållandena olika på olika nationer.

Nationens bibliotekarie har vid skötseln av nationens bibliotek vid sin sida biblioteksutskott.

Klubbmästaren och klubbmästarinnan är givetvis två högst

viktiga personer. De ordnar alla nationens fester, vilket vid de stora klang- och jubeldagarna är ett intensivt och jäktigt arbete. Klubbmästarinnan brukar dessutom på ett eller annat sätt samla nationens studentkår till samkväm.

Vilka funktioner idrotts-, sång-, musik- och teateranföraren sköter torde ej vara svårt att förstå. Det kan kanske emellertid framhållas, att de alla med stor nyfikenhet skärskåda den nykemna kullen för att uppspara eventuella talanger. Må dessa nu gälla fotbollsplan eller tilja och tribun.

I vardagslag erbjuder nationen sina medlemmar goda klubblokaler. Här kan man samlas efter dagens måltider, diskutera dagshändelser och läsa tidningen. Varje nation håller de flesta av sina hemortstidningar samt dessutom de stora Stockholms-tidningarna. På nationen kan man dessutom få tillfälle till ett parti schack, bräde eller ping-pong. För den musikaliske står musikinstrument till förfogande.

De dagar, som för många kanske kommer att stanna längst i minnet, är väl emellertid de, då nationens stora fester går av stapeln. Förutom dessa fester har varje nation sin ömt vårdade specialité. Kalmariterna har sina koppkaffefester, norrlänningarna spisar surströmming och värmlänningar och göteborgare uppger sig hylla ljusdrottningen 05.00 på Lucia-morgonen.

Vid de flesta fester har varje nation sina traditioner av nyare eller äldre ursprung. På många nationer anser man det läsar förfelat, då nationsteatern icke presterat ny- eller urpremiär på något spel, detta studenternas specifika utslag av scenkonst.

Vissa lördagar anordnas på någon av nationerna kavajdåns.

De flesta nationer har handlånekassor, vilka handhas av andre kurater. Vid flera nationer har man dessutom lånefonder, avsedda för lån på sikt.

Tre nationer har särskilda studentbostäder, de allra flesta ett antal studentrum i själva nationshuset.

Universitetsbibliotek innehåller och söker förvärva sådan svensk och utländsk litteratur, som behövs för vetenskaplig forskning och för högre studier. Dess svenska avdelning samlar allt svenskt tryck, vilket främst tillföres den genom regelbundna leveranser från tryckerierna (leveranserna inkommer halvårsvis, varför ett svenskt arbete ej kan vara tillgängligt i biblioteket förrän i regel ett halvt år efter dess publicering). Biblioteket innehåller vidare en mycket stor och viktig handskriftssamling samt ett synnerligen stort antal kartor, planscher och porträtt. Referensbiblioteket innehåller en avsevärd del av den handboks och uppslagslitteratur, som är behöfelig för högre studier och självständigt vetenskapligt arbete inom de humanistiska ämnesgrupperna.

Läsesalarna innehåller dels två större bord med 40 arbetsplatser för lägre studier och för tillfälliga besökare, dels omkring 230 enskilda forskarbord. Dessa är avsedda som arbetsplatser för högre studier och uppläses efterskriftlig ansökan hos lånexpeditionens föreståndare.

Det på hyllerna uppställda referensbiblioteket får fritt användas mot inläggande av särskilda låneskivor; encyklopedier och vissa allmänna uppslagsverk får ej medtagas till arbetsplatserna utan måste användas vid de hyllor, där de står uppställda. Ett antal kursböcker, lexika och starkt anlitade uppslagsverk förvaras i absiden och utlämnas på begäran av den vakthavande. Över referensbibliotekets böcker finnes en särskild katalog omfattande såväl nominal som realkatalog, varjämte planer över böckernas uppställning finnes uppsatta vid ingångsdörrarna.

Lån ur universitetsbibliotekets samlingar kan erhållas antingen för begagnande i läsesalen, läsesalslån, eller för begagnande utom biblioteket, hemlån.

I bibliotekets nerra flygel finnes särskild tidskriftsläsesal, där nyinkomna tidskriftshäften utlägges varje lördag. Tidigare utlagda häften ligger i särskilda fack tills ärgången

blir bindfärdig. De utlagda tidskriftshäftena är avsedda för studium på platsen. Lån från tidskriftsläsesalen kan undantagsvis medgivnas, varvid hänvändelse skall göras till låneexpeditionen.

Över universitetsbibliotekets utländska nyförvärv utges månatligen duplicerade förteckningar. (Sålunda förtecknad litteratur utställs, med viss inskränkning, i tidskriftsläsesalen under tiden 15-30 varje månad. Önskar någon låna utställd bok, kan lånesedel ingivas i enlighet med anvisningar vid utställningshyllan. (Ur N. Pogodina, A. Chadeeva-Bykova, Läseboken i svenska språket.)

August Strindberg
(1849-1912)

Med Strindberg börjar den moderna tiden i den svenska litteraturhistorien. Han föddes 1849 i Stockholm. Efter skolgång i Stockholm kom Strindberg till Uppsala men måste för sitt uppehälles skull snart avbryta studierna (1872). Senare försökte han sig på som skådespelare, lärare vid en folkskola, journalist m.fl. Hans första författarskap var huvudsakligen dramatiskt. År 1872 debuterade han med dramat Mäster Olof, men riktigt känd, beundrad och omstridd blev han först efter det hans roman Röda rummet utkom 1879.

Hemsöborna

August Strindbergs berömda skärgårdsskildring

Det hade blivit eftermiddag, innan de givits tid att äta eller dricka och sista fjärden återstod att tillryggalägga. Så långt de kunde se, öppnade sig ett enda stort snöfält, här och där med små runda höjningar, som voro nedsnöade kobbar; himlen var blåsvart i ostkanten och bådade snö; kråkorna kommo flaxande utifrån och drogo åt land för att söka nattkvist; det dånade ibland i isen, som skulle det lika sig till töväder, och skälarne hördes böla ute till sjös. Fjärden låg öppen för havet i östra sidan, men det syntes ingen havsvak. Miss-tänkt föreföll ändå, att de tyckte sig höra alfågeln "alla" utåt havsbanden, men som de icke hört något från land på fjorton dagar, visste de ej, om fyrarna voro släckta, men det togo de för alldeles givet mellan jul och nyår.

- Det här går aldrig längre! yttrade Carlsson, som mest varit tyst.

- Det ska gå, sa Flod och satte axeln mot kälken, men vi ska ta i land på Måskläppan och ha en bit mat i oss.

Och därmed styrde man kosan på den kobbe, som låg mitt i fjärden.

Den låg emellertid längre bort än man trott och den förändrade utseende, ju närmare man kom, men slutligen hade man den på en kabellängd.

- Vak förut! skrek Norman, som hade utkik, håll av åt vänster?

Kälkarne svängde av åt vänster, mera åt vänster ändå, och slutligen hade man gått runt kobben. Den hade av sista solvärmen eller av varma bottenströmmar kringskurit sig själv och syntes oåtkomlig från alla sidor, åtminstone på kälkarne. Skymningen föll, goda råd voro dyra och Floden, som tagit allt befäl över manövern, uppkastade genast en angreppsplan, så att ekan skulle stryka, sedan skjutsas ut i vaken och i samma ögonblick alla man kasta sig i och sätta ut årorna. Och så blev beslutat, så gjordes.

- Ett, tu, tre! kommenderade Flod; ekan sköt fart, släppte kälken föröfver, vickade till och kistan kom i sjön.

I förskräckelsen glömmar Floden och Carlsson, som voro akterom, att hoppa i båt, medan Norman och Rundqvist räddade sig, och de blevo stående på iskanten. Kistan var illa spikad, fylldes med vatten och sjönk, innan någon fick besinning att tänka på annat än sig själv.

- Nu får vi gå till prästgården genast! befälde Floden, som i dag var mera handlingskraftig än tankeduglig.

Carlsson gjorde invändningar, men på Gustens fråga, om han tyckte det var bättre att stå kvar på isen hela natten, hade han intet att invända, helst, han såg, att allt hopp om att nå kobben var ute.

Rundqvist och Norman kravlade sig emellertid i land, skreko och hojtade åt kamraterna att komma efter, men Floden svarade endast med att vifta med handen till adjö och pekade söderut i fjärden, där prästgården låg.

Carlsson och Flod vandrade en lång stund tysta; Gusten med isbillen först för att pröva om det bar; Carlsson efter med rockkragen uppslagen, kuslig i lynnet efter det hastiga och ömkliga slut hans hustru fått och vilket man nog skulle kasta på honom.

När det gått en halvtimme, stannade Gusten och pustade; därpa tittade han sig omkring på kobbar och stränder för att se, var han befann sig.

- Nå djäveln, ha vi inte gått galet! brummade han; det var inte Måskläppan, för den ligger där; och han pekade på ost. Och där ha vi Gillöga tall.

På en långsträckt ö inåt land pekade han ut en tall, som var lämnad ensam uppe på en uthuggen skogshöjd och som, liknande en optisk telegraf med sina två kvarsittande grenar, var ett bekant sjömärke eller landkänning.

- Och där ha vi Trälskär.

Han talade för sig själv och skakade på huvudet.

Carlsson blev rädd, för han var icke hemma i skären och hade haft obegränsat förtroende till Gustens vetande. Floden

tycktes emellertid ha tagit sitt bestick, ändrade kurs och satte sig i rörelse mera söderut.

Emellertid hade skymning fallit, men snön lyste ännu något litet, så att de kunde hålla landkänningen; de talade inte ett ord, men Carlsson höll sig tätt i spåren efter sin vägvisare.

Plötsligen stannade denne och lyssnade. Carlssons ovana öra hörde ingenting, men Gustens tycktes vilja knipa ett svagt dån ifrån ostsidan, där en molnvägg, tjockare och svartare än den töckenslöja, som insvepte synranden, hade stigit upp.

De stodo stilla en stund, tills Carlsson kunde uppfatta ett sakta brus och ett dunkande, som nalkades.

- Vad är det? frågade han och kröp intill Gusten.

- Det är sjön! svarte denne. Om en halv timme ha vi ostvinden här med snötjocka, och vill det sig riktigt illa, så bryte isen upp. Då vete hålen hur det går med oss. Raska på nu bara!

Han satte till att småspringa och Carlsson efter; snön susade om fötterna och dånets tycktes följa.

- Nu är det slut med oss! skrek Gusten och stannade, pekande på ett ljus, som blixtrade fram bakom en kobbe i sydost. Fyrn är tänd, och sjön går öppen!

Carlsson förstod ej faran, men han insåg, att det var på tok, när Gusten var rädd.

Nu hade ostvinden fått fatt dem, så att de på ett stenkasts håll kunde se snöväggen komma framryckande som en mörk skärm, och strax efter voro de omvärvda av snön, som föll tätt, tätt och var svart som sot. Det blev alldeles mörkt kring dem och fyrens ljus, som ännu ett ögonblick blekt och suddigt som en vådersol antytt vägen för dem, slocknade slutligen.

Gusten fortsatte i starkt trav, och Carlsson följde så gott han kunde; men han var fetlagd och kunde icke hålla jämna steg, blev andfådd, bad Gusten sakta av, men denne hade ingen lust att offra sig, utan sprang, sprang för livet. Carlsson tog honom i rockskörtet, tiggde och bad, att han ej skulle löpa ifrån honom, lovade guld och gröna skogar, besvor honom

vid salighet och pina, men ingenting help.

- Var och en för sig och Gud med oss! svarade Gusten och bad Carlsson hålla sig ett par steg efter, annars skulle isen brista.

Det tycktes den också göra, ty bakom dem brakade det allt mer och mer, vad värre var, bruset nalkades nu så tydligt att man hörde sjöarnes gång mot kobbarne och iskanten, och de väckta mäsarne och trutarne skriade efter oväntat byte.

Carlsson flämtade och flåsade, avståndet mellan honom och Gusten ökades och slutligen befann han sig ensam springande i mörkret. Han stannade då tvärt, letade spår, såg inga, ropade, men fick intet svar. Det var ensamheten, mörkret, kölden, vatt-net, som kom med döden.

Uppjagad av fruktan satte han ännu en gång fart under fötterna, sprang så att han såg, huru snöflingorna gingo bak-länges, fastän de hade samma riktning som han, och så ropade han ingen.

- Följ med vind, så kommer han väst på land! hördes en flyende röst inifrån mörkret, och så blev det tyst igen.

Men nu hade Carlsson inga krafter kvar att springa, utan modlös lät han farten sakta och gick, steg för steg, utan att kunna förmå sig göra motstånd, under det han hörde sjön komma bakom sig, dånande, frustande, suckande, som om den enkom varit ute på nattligt rovtåg.

Pastor Nordström hade gått och lagt sig klockan åtta om aftonen och legat och läst Stiftstidningen, varefter han somnade in mycket tungt. Men vid elvatiden kände han sin gummas armbåg i sidan och hörde henne kalla.

- Erik! Erik! hörde han i sömnen.

- Vad nu då, kan du inte vara lugn! morrade han halv-vaken.

- Lugn! Tror du inte jag är lugn!

Fruktande några långrandiga förklaringar, skyndade pastorn sig att bedyra, det han var övertygad om lugnet, ropade eld på en tändstieka och frågade vad som stod på.

- Det är någon som repar i trädgård! Hör du inte!

Pastorn lyssnade och satte på glasögonen för att höra bättre.

- Ja, min själ gör det så! Vem... kan det vara?

- Gå och se efter, vet jag! svarade frun och gav gubben en ny påstötning.

Pastorn fick kalsongerna och pälsen på sig, sköt fötterna i sina bottforer, tog ner bössan från väggen och satte på en knallhatt; skakade ner fängkrutet och gick ut.

- Hej, vem där! ropade han.

- Flod! svarade en dov stämma bakom syrenhäcken

- Vad fan står nu på, att du kommer så här dags! Ligger gumman i själtåget?

- Det är allt värre än så! Lät Gustens medtagna stämma.
Vi ha förlorat henne!

- Har ni förlorat henne?

- Ja, på sjön ha vi förlorat henne.

- Men kom in då för all världen och stå inte här i kylan! Gusten såg ut vid ljusskenet som ett urblåst ägg, enär han varken ätit eller druckit på hela dagen och dessutom haft det hundgörat att springa kapp med ostvinden. Sedam pastorn i ett andetag fått redogörelsen för förloppet, gick han in till sin gumma, och efter en liten storm på några minuter fick han nyckeln till ett visst skåp ute i köket, dit han förde sin skeppsbrutne gäst. Och snart satt Gusten vid det stora köksbordet, medan pastorn tog fram brännvin, istersmör, presssylta och bröd och satte för den uthungrade.

Därpå rådslogs om vad som kunde göras för de strandsatta. Att gå ut i natten och båda upp folk i mörkret var bortkastad möda; att tända eldar i strand var farligt, emedan det kunde vilseleda fartyg, om skenet verkligen förmådde genomtränga tjockan.

Pojkarne på kobben ansågs ingen nöd vara med, men värre sag det ut för Carlsson. Gusten trodde sig nämligen veta, att fjärden brutit upp och att Carlsson vore slut vid det här laget, och "det såg ut", menade han, "som om han fått för sina gärningar".

- Hör du, Gusten, invände pastor Nordström, jag tycker ni ha varit orättfärdiga mot Carlsson, och jag vet inte, vad du menar med hans gärningar. Hur såg gärn ut, när han tog vid? Har han inte arbetat upp hemmanet åt dig? Har han inte skaffat dig sommargäster och byggt dig en ny stuga? Och att han gifte sig med änkan, nå, hen ville ju ha'n; att han bad henne göra testamente, det var ju inte ont i att försöka, men att hon gjorde det kunde vara mindre välbetänkt av henne. Carlsson var en rapp karl, och han gjorde allt vad du skulle ha velat göra, men inte kunde! Va? - Vill du kanske inte, att jag skall fria åt dig hos änkan i Åvassa med sina åtta tusen riksdaler? Nej, hör du, Gusten, du ska inte vara sträng, och ser du; det finns flera synpunkter på mänskorna än din!

- Jaja, men han tog i alla fall livet av mor, och det glömmar jag inte på länge.

- Å strunt, det har du glömt, när du krupit i säng med din hustru; och om Carlsson verkligen tagit livet av henne, det är ganska ovisst. Hade gumman till exempel tagit på sig, innan hon sprang ut om kvällen, så hade hon inte förkylt sig. Och inte tog hon väl det så när, att han, unga karln, fjollades med flickan. Nu tycks emellertid saken vara utspelt och vi få se till i morgon bitti, vad som kan göras. Vi ha söndag och folket kommer nog till kyrkan, så vi slipper bada upp dem! Gå nu och lägg dig och var lugn, och tänk på, att den enes död är den andres bröd.

Följande morgon, när kyrkofolket stod på backen, kom pastor Nordström upptågande i sällskap med Flod. I stället med Flod. I stället för att gå in stannade han i hopen, som redan tycktes underrättad om vad som hänt. Och sedan han förkunnat mässfall, uppmanade han allt manfolk att samlas med båtarne nere vid prästgårdsbryggan så fort de kunde för att fara ut och bärga de nödställda. Det förnams visserligen något knot i bakgrunden, där utbördingen hade några ovänner från kommunalstämman, vilka föreburo, att de icke ville undvara gudsordet.

- Å strunt, invände pastorn, ni är inte så fasligt angelänga att höra min spiksoppa, om jag känner er rätt? Va? Va

säger du, Åvassan, du som är så skriftlärd, så du hör, när jag kommer i botten på såpfjärdingen?

Det gick ett stilla löje genom hopen och betänkligheterna vero hävda till hälften.

- Vi ha för resten söndag om åtta dar och kom då, så ska jag dra er, ska ni få se, och tag käringarne med er, så lovar jag ge dem en uppberstning för ett halvt kvartal. Är vi ense nu att ta åsnan ur brunnen?

- Jaa! sorlade hopen, som om de fått avlösning från sabbatsbrottet.

Och så skingrades man för att gå hem och klä om sig och gå till sjös.

Snöyran hade upphört, vinden hade gått på norden och det var kallt, klart väder. Fjärden gick uppe, blåsvart svallande omkring de bländvita kobbarne, när ett tiotal skötekor lade ut från prästgårdsbryggan. Karlarne hade kommit i pälsrockar, skälskinnsluvor, medförande yxor och draggar. Att segla var ingen tanke på, utan man hade bemannat årorne. Pastorn satt med Gusten i första båten, rodd av fyra de styvaste skärkarlarne och medförande båtsman Rapp som utkik och plikthuggare.

Man var allvarsamt stämd, men icke överdrivet ledsen; ett människoliv mer eller mindre brukade sjön inte räkna så noga på.

Det gick tämligen hög sjö och det inslagna vattnet frös genast, måste huggas upp och vräkas ut. Ibland kom en isflaga simmande, skrapade mot båtboarden, dök under och kom upp igen; ibland med infrusna vass-strån, löv, pinnar, lösryckta från stränderna.

Pastorn satt med sin kikare och spanade åt Trälskär, där Hemsöpejkarna sutto fångna, stundom kastande en heplös blick utåt fjärden, där Carlsson sannelikt låg drunknad, stundom ferskande efter ett spår på de drivande iskakorna, ett spår av en fot, ett klädesplagg eller liket självt. Men förgäves.

Efter ett par timmars rodd nalkades man skäret. Rundqvist och Nerman hade på långt håll upptäckt undsättningsflotttiljen och tänt glädjeeldar på stranden. Och när båtarne

lade till, visade de mera nyfikenhet än rörelse, ty livsfara hade de aldrig varit i.

- Inte så länge man har land under sig! menade Rundqvist.

Som dagen var kort, började upptagningen av ekan genast, och strax därpå draggningen efter kistan.

Rundqvist kunde precis peka på fläcken, där hon låg, för han hade sett mareld lysa på vattnet. Man drog varp på varp, men utan att få upp annat än långa tångrevor med musslor och andra kräk på; man draggade hela förmiddagen ända till middagen, men utan framgång. Folket började se trötta ut och ledsna. Några hade gått i land för att ta sig en sup och en smörgås eller koka kaffe, då Gusten slutligen förklarade, att han icke vidare ansåg något kunna göras, enär strömmen sannolikt fört kistan ut på djupet.

Som ingen var vidare angelägen om att se liket flyta upp och saken strängt taget icke angick någon personligen, erfor man en viss lättnad över att bli befriad från obehaget att visa sig känslolös för andras bekymmer.

För att emellertid få ett någorlunda avrundat slut på en snöplig ändalykt, gick pastor Nordström fram till Flod och frågade, om han ville, att de skulle göra något för gumman. Boken hade pastorn med sig, och en psalm kunde man väl alltid utantill. Gusten mottog med tacksamhet förslaget, som meddelades åt församlingen.

Solen höll på att sluta sin korta bana och kobbarne lågo rosenröda i sista belysningen, när folket samlade sig på stranden i en klunga för att övervara den efter omständigheterna tillpassade jordfästningen. Pastorn steg ner i en eka, åtföljd av Gusten; gick ut i akterstäv, tog upp sin bok, satte sin näsduk mellan vänstra handens fingrar och blottade sitt huvud, under det alla karlarna på stranden ströko av mössorna.

- Ska vi ta 452, Jag går mot döden, kan ni den utantill? frågade pastorn.

- Jaa! svarades från stranden.

Och så steg sången dallrande av kölden först, sedan av

rörelse över det ovanliga i ceremonien och de gripande tonerna i den gamla psalmen, som ledsagat så många i den sista vilan.

De sista tonerna klingade ut och ekade över vatten, mot skär, genom den kalla luften, och det blev ett uppehåll, varunder man endast hörde nordans sus i martallarnes barr, vågornas plask i stenarne, måsarnes skri och båtarnes huggande i botten. Pastorn vände sitt åldriga, fårade ansikte ut mot fjärden och solen lyste över hans kala huvud, kring vilket de gråa hårtestarne ristades av blåsten som hänslavar på en gammal gran.

- Av jord är du kommen, jord skall du åter varda, Jesus Kristus vår Frälsare skall dig uppväcka på den yttersta dagen! Låtom oss bedja! började han med sin djupa stämma, som kämpade mot vind och våg för att höras.

Och så gick jordfästningen på, ut till Fader vår, och efter välsignelsen sträckte han sin hand ut över vattnet till ett sista farväl.

Mössorna sattes på. Gusten tryckte pastorns hand och tackade honom, men tycktes ännu ha något på hjärtat.

- Hör nu, pastorn, jag tycker ändå att - skulle inte Carlsson också haft ett litet ord med?

- Det var för två, min gosse! Men det var vackert av dig i alla fall att tänka på honom, svarade gubben, som tycktes mera rörd än han ville.

Solen gick ner och man hade endast att skiljas, söka komma hem så fort man kunde.

Men man ville ändå visa Floden en sista uppmärksamhet, och sedan avsked blivit taget och alla kommit i båt, följde man honom en bit på väg, lade så upp båtarna i linje som till skötsättning, hälsade med årorna och ropade adjö!

Det var en hyllning åt sorgen, men också åt den unge mannen, som nu upptogs i männens självanvariga led.

Och till rors i sin egen eka lät den nye herren till Hemsö sina drängar ro sig hemåt, för att styra egen farkost över det nyckfulla livets blåsiga fjärdar och gröna sund.

Selma Lagerlöf
(1858 - 1940)

Selma Lagerlöf gav i sin ungdom ett översvallande romantisk uttryck åt sin hembygds Värmlands rika traditioner ("Gösta Berlings saga"), mästrade vid mognare år den stränga episka stilen i ett verk av monumental resning ("Jerusalem") och blev med "Nils Holgersons resa genom Sverige" en utomordentlig diktare för barn. Hon var den enda svensk som nog kraftigt reagerade inför första världskriget för att kunna åstadkomma ett antikrigsepos av rang ("Bannlyst"), för övrigt långt innan man i andra västeuropeiska länder samlat sig därtill, och för på Ålderdomen i sin Löwensköldcykel ("Löwensköldska ringen", "Charlotte Löwensköld" och "Anna Svärd") alltjämt med rik talang människokärlekens, förnuftets och optimismens men - en ny landvinning för hennes skildringskonst - kvickhetens och espritens talan. Berömda är hennes legender och mindre berättelser. 1914 valdes hon i Svenska Akademien.

Bortbytingen

Det var en trollkärning, som kom gående genom skogen med ungen hängande i en näverkont, som hon bar på ryggen. Han var stor och ful med hår som borst, sylvassa tänder och klo på lillfingret, men trollkärningen tyckte förstås, att det inte kunde finnas ett vackrare barn.

Om en stund kom hon till ett ställe, där skogen glesnade en smula. Det var en väg, som gick fram där, gropig och slipp-
rig av trädrötter, och på vägen kom en bonde och hans hustru ridande.

I detsamma som trollkärningen fick syn på dem, ville hon smyga sig tillbaka in i skogen för att inte bli sedd av människorna, men så märkte hon, att bondhustrun höll ett barn på armen, och då ändrade hon tankar. "Jag vill allt se om människobarnet kan vara likaså vackert som mitt," tänkte hon och kröp ihop bakom en stor hasselbuske, som stod tätt invid vägkanten.

Men när de ridande for förbi henne, sträckte hon sig för långt fram i sin iver, så att hästarna fick syn på det stora, svarta trollhuvudet. De stegrade sig och satte av i fullt sken. Både bonden och hans hustru höll på att bli kastade ur sadeln. De gav till ett rop i förskräckelsen, sen böjde de sig framåt för att fatta tag i tyglarna, och i nästa ögonblick var de försvunna.

Trollkärningen grinade till av förargelse, för hon hade knappast hunnit kasta en blick på människobarnet. Men strax därpå blev hon helt belåten igen. Där låg ju barnet på marken mitt framför hennes fötter.

Det hade fallit ur moderns armar, då hästarna stegrade sig, men till all lycka hade det störtat ner i en hög torra löv och var alldeles oskadat. Det skrek högt av skrämsel över fallet, men då trollkärningen lutade sig över det, blev det så förvånat och roat, att det tvärtystnade och sträckte upp händerna för att rycka henne i hennes svarta skägg.

Trollkärningen stod där helt förbluffad och betraktade människobarnet. Hon såg på de smala fingrarna med de rosenröda naglarna, de klara, blå ögonen och den lilla, röda munnen. Hon kände på det mjuka håret, strök med handen över kinden och blev allt mer och mer förvånad. Hon kunde rakt inte fatta, att ett barn kunde vara så rosigt och mjukt och fint.

På en gång ryckte trollkärningen näverkanten från ryggen, hämtade fram sin egen unge och satte ner den bredvid människobarnet. Och när hon nu såg vilken skillnad det var på dem, så kunde hon inte styra sig, utan började stortjuta.

Under tiden hade bonden och hans hustru fått makt med hästarna, och de vände nu tillbaka för att söka sitt barn.

Trollkvinnan hörde, att de närmade sig, men hon hade inte sett sig mä^ott på människobarnet, utan blev sittande bredvid det, ända tills de ridande nästan var inom synhåll. Då fattade hon ett raskt beslut. Hon lät sin egen unge ligga kvar vid vä^ogkanten, men människobarnet stoppade hon i nä^overkonten, slängde den på ryggen och löpte till skogs.

Hon var knappt försvunnen, förrän de ridande kom till synes. Det var ett prä^oktigt bondfolk, rikt och aktat och ägare till en stor gå^ord i den fruktbara dalen nedanför berget. De hade redan varit gifta i flera år, men de hade bara detta enda barnet, så att man kan förstå, att de var ivriga att få det tillbaka.

Bondhustrun kom ett par hästlängder före mannen och fick först syn på barnet, som låg vid vä^ogkanten. Det skrek av alla krafter för att kalla sin mor tillbaka, och hustrun borde redan av det förskräckliga tjutet ha förstått vad det var för ett barn, men hon hade varit i sådan ångest för att den lille skulle ha slagit ihjäl sig i fallet, att hon bara tänkte: "Gud vare lev, att han är i livet!" - "Här ligger barnet!" ropade hon till mannen, och med detsamma gled hon ur sadeln och skyndade fram till trollungen.

Då bonden kom fram till platsen, satt hustrun på marken och såg ut som en, som inte kan tro sina sinnen. "Inte hade mitt barn tänder som sylar," sa hon, under det att hon vände barnet fram och tillbaka. "Inte hade mitt barn hår som svinborst," klagade hon, och hennes stämma uttryckte en allt större och större förskräckelse. "Inte hade mitt barn klo på lillfingret."

Bonden kunde inte tro annat, än att hans hustru hade blivit tokig, och sprang raskt av hästen. "Titta på barnet, och säg om du kan begripa varför det ser så underligt ut!" sa hustrun och räckte det till honom. Han tog emot det ur hennes händer, men knappt hade han gett det en blick, förrän han spottade tre gå^onger och slängde det ifrån sig. "Det är ju en trollunge!" sa han. Det är inte vårt barn." Hustrun satt alltjämt kvar vid vä^ogkanten. Hon var inte snabbtänkt och kunde

rakt inte förklara för sig vad som hade hänt. - "Men vad gör du med barnet?" utbrast hon. -- "Märker du inte, att det är en bortbyting?" frågade mannen. "Trollena har passat på, då våra hästar skenade. De har stulit vårt barn och lagt hit ett av sina egna." - "Men var är då mitt barn nu?" frågade hustrun. - "Det är borta hos trollena, det," sa mannen.

Nu fattade hustrun hela olyckan. Hon bleknade bort som en döende, och mannen trodde, att hon skulle ge upp andan på fläcken.

"Vårt barn kan ju inte vara långt borta", sa han och försökte lugna henne. "Vi ska gå in i skogen och söka."

Därmed band han sin häst vid ett träd och begav sig in i snåren. Hustrun reste sig för att följa honom, men då märkte hon, att trollungen, låg så, att han när som helst kunde bli sparkad av hästarha, som var oroliga över att ha honom i sin närhet. Hon ryste bara vid tanken på att röra bortbytingen, men hon flyttade honom ändå ett stycke åt sidan, så att hästarna inte skulle komma åt honom.

"Här ligger skramlan, som vår pojke höll i handen, när du tappade honom," ropade bonden inifrån skogen, "nu vet jag, att jag är på rätt spår." Hustrun skyndade efter honom, och de gick sedan länge inne i skogen och sökte. Men de fann varken barn eller troll, och då skymningen bröt in, måste de vända tillbaka till hästarna.

Hustrun grät och vred sina händer. Mannen gick med tänderna sammanbitna och sade inte ette ord för att trösta henne. Han var av en gammal och god släkt, som skulle ha sleeknat ut, om han inte hade fått en son. Nu gick han där och var ond på hustrun, därför att hon hade låtit barnet falla till marken. "Barnet borde hon ha hållit fast framför allt annat," tänkte han. Men då han såg hur bedrövad hon var, så hade han inte hjärta att göra henne några förebräelser.

Han hade redan hjälpt henne upp i sadeln, då hon kom att tänka på bortbytingen. "Vad ska vi ta oss till med trollungen?" sa hon. - "Ja, vart har den tagit vägen?" undrade mannen. - "Han ligger därborta under busken." - "Där ligger han ju bra,"

sa mannen och skrattade bittert. - "Vi får väl ända lov att ta den med oss. Vi kan inte låta den ligga kvar i vildmarken." - "Jo, det måtte vi väl kunna," sa bonden och satte foten i stigbygeln.

Hustrun tyckte, att mannen egentligen hade rätt. Inte behövde de ta sig an trollets barn. Hon lät också hästen ta ett par steg, men så på en gång blev det omöjligt för henne att rida vidare. "Det är ju i alla fall ett barn," sa hon. "Jag kan inte låta det ligga här till mat för vargarna. Du måste ge mig ungen." - "Det gör jag visst inte," svarade mannen. "Den ligger bra, där den ligger." - Om du inte ger mig honom nu, så vet jag, att jag måste gå tillbaka hit i kväll och hämta honom," sa hustrun. - "Jag tror, att det inte är nog med att trollena har stulit mitt barn. De har visst också förvridit huvudet på min hustru," mumlade bonden. Men han lyfte ändå upp barnet och lämnade det till hustrun, för han hade en stor kärlek till henne och var van att göra henne till viljes i allting.

Nästa dag var olyekan känd i hela socknen, och alla, som var erfarna och kleka, skyndade till bondgården för att ge visa råd och förmaningar. "Den, som har fått en bortbyting i huset, ska slå honom med en grov käpp," sa en gumma. - "Varför ska man vara så svår mot honom?" frågade bondkvinnan. "Nog är han ful, men han har ju ändå inte något ont gjort." - "Jo, om man piskar trollbarnet så länge, att blodet rinner, så kommer trollkärningen farande, kastar till en ens eget barn och tar sitt med sig. Jag vet många, som på det sättet har fått igen sina barn." - "Ja, men de barnen har inte länge blivit vid liv," inföll en annan av de gamla, och hustrun tänkte för sig själv, att det medlet kunde hon inte använda.

Mot kvällen, då hon en stund satt ensam i stugan med bortbytingen, började hon längta så häftigt efter sitt eget barn, att hon inte visste vad hon skulle ta sig till. "Kanske att jag ändå borde göra så, som jag har blivit tillrättad," tänkte hon, men hon kunde inte komma sig för med det.

I samma ögonblick steg bonden in i stugan. Han höll en,

käpp i handen och frågade efter bortbytingen. Hustrun förstod, att han ville följa de kloka kvinnornas råd och slå trollbarnet för att få igen sitt eget. "Det är bra väl, att han gör det," tänkte hon. "Jag är så dum. Jag skulle aldrig kunna slå ett oskyldigt barn."

Men knappt hade mannen gett trollungen ett slag, förrän hustrun rusade fram och grep honom i armen. "Nej, slå inte, slå inte!" bad hon. - "Du vill visst inte ha igen ditt barn, du," sa mannen och försökte göra sig lös. - "Visst vill jag ha det tillbaka," sa hustrun, "men inte på det här sättet." Bonden höjde armen till ett nytt slag, men innan det hade fallit, hade hustrun kastat sig över barnet, så att slaget träffade henne. - "Gud i himlen!" sa mannen. "Nu förstår jag, att du ämnar ställa det så, att vårt barn ska få stanna hos trollen i hela sitt liv." Han stod stilla och väntade, men hustrun låg kvar framför honom och skyddade barnet. Då kastade mannen käppen ifrån sig och gick harmsen och bedrövad ut ur stugan. Han undrade sedan över att han inte hade fört igenom sin vilja trots hustruns motstånd, men det fanns något hos henne, som betvang honom. Han kunde inte göra henne emot.

Det gick återigen ett par dagar under sorg och bedrövelse. Det kan vara svårt nog för en mor att ha mistat sitt barn, men värre än allt annat är det att ha fått det ersatt av en bortbyting. Det håller hennes längtan ständigt vid liv och låter den aldrig komma till ro.

"Jag vet inte vad jag ska ge bortbytingen till mat," sa hustrun en morgon till mannen. "Han vill inte äta det, som jag sätter fram för honom." - "Det är nog inte underligt," sa mannen. "Har du inte hört, att trollen inte vill äta annat än gröder och möss?" - "Men du kan väl inte begära, att jag ska gå ut i groddammen och hämta föda åt honom," sa hustrun. - "Nej, jag begär det visst inte," sa mannen. "Jag tycker, att det bästa vere, att han finge svälta ihjäl."

Hela vecka förgick, utan att bondhustrun var i stånd att förmå trollungen att äta något. Runt omkring honom ställde hon upp alla möjliga gEDA saker, men trollungen bara grinade

och spottade, då hon ville förmå honom att smaka på läckerheterna.

En kväll, då det såg ut, som om han höll på att dö av hunger, kom katten springande in i rummet med en råtta i munnen. Då ryckte bondkvinnan råttan från katten, kastade den till bortbytingen och gick hastigt ut ur rummet för att slippa se hur trollbarnet åt.

Men då bonden märkte, att hustrun verkligen hade börjat samla in grodor och spindlar åt bortbytingen, fattade han en sådan avsky för henne, att han inte längre kunde dölja den. Det var honom omöjligt att säga ett vänligt ord till henne. Ännu hade hon dock kvar så mycket av sin gamla makt över honom, att han stannade i hemmet.

Men det var inte nog med detta. Också tjänstfolket började visa husmodern olydnad och vanvördnad. Husbonden låtsade inte om, att han märkte det, och hustrun förstod nu, att om hon fortfarande att ta bortbytingen i försvar, skulle hon få det svårt och tungt varenda dag, som Gud gav. Men hon var nu en gång sådan, att då det fanns någon, som alla hatade, så måste hon uppjuda sina yttersta krafter för att komma en sådan stackare till hjälp. Och ju mer hon fick lida för bortbytingens skull, dess mer trofast vakade hon över att intet ont skulle vederfaras honom.

Ett par år senare satt bondhustrun en förmiddag ensam i stugan och sydde lapp på lapp på en barnklänning. "Ack ja!" tänkte hon, medan hon sydde. "Den har inga goda dagar, som ska hålla på och sörja för ett främmande barn."

Hon sydde och sydde, men hålen var så stora och många, att hon fick tårarna i ögonen, då hon såg dem. "Men så mycket vet jag," tänkte hon, "att om jag finge laga kolten åt min egen son, då skulle jag inte räkna hålena."

"Jag har det allt bra svårt med bortbytingen," tänkte bondhustrun, då hon fick syn på ett hål till. "Det bästa vore, att jag toge honom med mig så långt in i skogen, att han inte kunde hitta hem, och lämnade honom där.

"Det är då sant, att jag inte behövde göra mig så mycken

möda för att slippa honom," fortsatte hon om en stund. "Om jag bara lämnade honom ur sikte ett ögonblick, så skulle han dränka sig i brunnen eller brinna opp i spisen eller bli biten av hunden eller sparkad av hästarna. Ja, det vore en lätt sak att bli av med honom, så elak och öförvägen som han är. Det finns ingen på gården, som inte hatar honom, och om jag inte ständigt hade honom omkring mig, så skulle strax någon begagna tillfället att skaffa honom ur vägen."

Hon gick bort och tittade på barnet, som låg och sov i en vrå av stugan. Det hade vuxit och var ännu fulare, än då hon såg det första gången. Munnen hade dragits ut till ett tryne, ögonbrynen var som två styva borstar, och skinnet var alldeles brunt.

"Att laga dina kläder och att vaka över dig ginge väl ändå an," tänkte hon. "Det är det minsta jag får utstå för din skull. Men min man har blivit led åt mig, drängarna föraktar, pigorna skrattar åt mig, katten fräser, då han får se mig, hunden morrar och visar tänderna, och du är skuld till alltsammans."

"Men att djur och människor hatar mig, kunde jag väl ändå bära," brast hon ut. "Det värsta är, att var gång jag ser dig, längtar jag mer än förut efter mitt eget barn. Ack, mitt gullebarn, var är du? Ligger du och sover på mossa och ris borta hos trollkäringen?"

Dörren gick upp, och hustrun skyndade sig tillbaka till sin sömnad. Det var hennes man, som kom in. Han såg glad ut och talade vänligare till henne, än han hade gjort på länge.

"Det är marknad i dag borta i kyrkbyn," sa han. "Vad säger du, om vi skulle ta och gå dit?"

Hustrun blev glad över förslaget och sade, att det ville hon gärna vara med om. "Gör dig då färdig, så fort du kan!" sa mannen. "Vi får lov att gå till fots, för hästarna är ute på åkern. Men om vi tar vägen över berget, så kommer vi nog fram i rätt tid."

En liten stund efteråt stod bondhustrun på tröskeln, fin och pyntad i sina bästa kläder. Detta var det gladaste, som

hade hänt henne på många år, och hon hade alldeles glömt bort trollungen. "Men," tänkte hon plötsligt, "kanske min man bara vill locka bort mig, för att drängarna ska kunna slå ihjäl bortbytingen, medan jag är ur vägen." Hon gick hastigt in i stugan och kom tillbaka med den stora trollungen på armen.

"Kan du inte lämna den där hemma?" sa mannen, men han lät inte förargad, utan talade med mild röst. - Nej, jag vågar inte gå ifrån honom," svarade hon. - "Ja, det är din ensak," sa bonden, "men nog blir det tungt för dig att släpa en sådan börda över berget."

De började nu sin vandring, men den blev mödosam, för det bar brant uppför. De måste klättra ända upp till toppen av bergkullen, innan vägen tog av mot kyrkbyn.

Hustrun blev slutligen så trött, att hon knappt kunde flytta en fot. Gång på gång sökte hon övertala den stora pojken att gå själv, men han ville inte.

Mannen var helt förnöjd och så vänlig, som han inte hade varit, sedan de hade förlorat sitt eget barn. "Nu får du ge mig bytingen," sa han, "så ska jag bära den en stund." - "Ånej, jag orkar nog," sa hustrun, "jag vill inte, att du ska ha besvär med trolltyget." - "Varför ska du vara ensam om att sträva med det?" sa han och tog ungen ifrån henne.

Just där bonden tog barnet, var vägen som allra svårast. Hal och slipprig löpte den fram vid kanten av en brant klyfta och var så smal, att det knappt fanns plats på den för att sätta ner foten. Hustrun gick efter, och helt hastigt blev hon rädd för att det skulle hända mannen något, medan han gick och släpade på barnet. "Gå sakta här!" ropade hon, för hon tyckte, att han vandrade fram alldeles för fort och oförsiktigt. Strax därpå snavade han också och hade så när tappat barnet ner i avgrunden.

"Om barnet nu verkligen hade fallit, då hade vi varit av med det för alltid," tänkte hon. Men i samma ögonblick begrep hon, att det var mannens avsikt att kasta barnet ner i klyftan och sedan låtsa, att det hade skett av våda. "Ja, ja," tänkte hon, "så är det. Han har ställt till allt det här för att

skaffa bortbytingen ur världen, utan att jag skulle märka, att det var gjort med flit. Ja, det bästa vore ju också, om jag läte honom göra, som han vill."

Återigen snavade mannen mot en sten, och återigen höll bortbytingen på att glida ur hans armar. "Ge mig barnet! Du faller med det," sa hustrun. - "Nej," sa mannen, "jag ska nog vara försiktig."

I samma ögonblick snavade han för tredje gången. Han sträckte ut armarna för att gripa tag i en trädgren, och barnet föll. Hustrun gick tätt bakom honom, och fastän hon nyss förut hade sagt till sig själv, att det vore bra gott att slippa bortbytingen, så störtade hon nu fram, fick fatt i en flik av trollungens kläder och drog upp honom på vägen.

Då vände sig mannen till henne. Hans ansikte var nu fult och alldeles förvandlat. "Du var inte så fortfärdig, när du lät vårt barn falla i skogen," sa han vredgad.

Hustrun svarade ingenting. Hon hade blivit så bedrövad över att mannens vänlighet bara var låtsad, att hon hade börjat gråta. "Varför gråter du?" sa han hårt. "Det hade väl inte varit en så stor olycka, om jag hade låtit bytingen falla. Kom nu, annars blir det för sent." - "Jag tror inte, att jag har någon lust att gå på marknan," sa hon. - "Nåja, jag har allt förlorat lusten, jag med," sa mannen och var enig med henne.

På hemvägen gick han och frågade sig själv hur länge han ännu skulle kunna hålla ut med hustrun. Om han nu gjorde bruk av sin styrka och ryckte barnet ifrån henne, så kunde ju allt bli bra igen mellan dem, menade han. Han var just färdig att börja en strid med henne om barnet, men då mötte han hennes blick, som vilade på honom svärmodig och ängslig. Han lade band på sig ännu en gång för hennes skull, och allt blev, som det hade varit.

Återigen gick ett par år, men då hände det en sommarnatt, att bondgården råkade i brand. Då folket vaknade, var stuga och kammare fulla av rök, och hela vinden var ett enda eldhav. Man kunde varken tänka på att släcka eller rädda, man måste

bara rusa ut för att inte bli innebränd.

Bonden hade kemmit ut på gården och stod där och såg på sitt brinnande hus. "Ett ville jag gärna veta," sa han, "och det är vem som har vållat mig den här olyckan." - "Nå, vem annan skulle det väl vara än bortbytingen?" sa en dräng. "Han har ju i långliga tider hållit på med att samla ihop stiekor och strå och tänt på dem både ute och inne." - "I går hade han burit ihop en hög terra kvistar på vinden," sa en piga, "och höll just på att sätta eld på den, när jag fick se honom." - "Han har nog tänt på dem sent i kväll i stället," sa drängen. "Ni kan vara säker på att ni har honom att tacka för hela olyckan."

"Om han åtminstone ville brinna inne," sa bonden, "då skulle jag inte klaga över att min gamla stuga har gått upp i lågor." Just som han sade detta, kom hustrun ut ur huset och släpade barnet efter sig. Då rusade bonden mot henne, ryckte bortbytingen ifrån henne, lyfte honom högt på sina armar och kastade honom tillbaka in i huset.

Elden slog just då ut genom tak och fönster, och hettan var förfärlig. Ett ögonblick stirrade husturn på mannen, likblek av förskräkelse. Sedan vände hon och skyndade in i huset efter barnet.

"Du kan gärna brinna opp, du med!" repade mannen efter henne. Hon kom tillbaka ut i alla fall, och bortbytingen hade hon med sig. Händerna hade hon fått svårt brända, och hennes hår var nästan avsvett. Ingen sade ett ord till henne, då hon kom ut. Hon gick bort till brunnen, släkte ett par gnistor, som glödde på hennes kjertelfäll, och satte sig sedan med ryggen mot brunnskaret. Trollbarnet låg i hennes knä och somnade snart, men hon satt kvar, upprätt och vaken, och stirrade sorgset framför sig. En hel mängd människor skyndade förbi henne fram mot det brinnande huset, men ingen talade till henne. Alla tycktes finna henne så hemsk och avskräckande, att de inte terdes komma i hennes närhet.

Vid dagbräckningen, då stugan var nerbrunnen till grunden, kom mannen fram till henne. "Jag hårdar inte längre

ut med detta," sa han. "Du vet nog, att jag ogärna lämnar dig, men jag kan inte längre stå ut att leva samman med ett troll. Nu går jag min väg och kommer aldrig tillbaka."

Då hustrun hörde orden och såg hur mannen vände sig bort och gick, tyckte hon, att det ryckte och slet i henne. Hon ville skynda efter honom, men trollbarnet låg tungt på hennes knä. Hon kände sig inte ha kraft nog att skaka det ifrån sig, utan blev slittande.

Bonden begav sig rätt uppåt skogen och tänkte därvid för sig själv, att nu gick han väl den här vägen för sista gången. Men knappt hade han hunnit ett stycke uppåt höjden, förrän en liten pilt kom springande emot honom. Han var skön och smärt som ett ungräd. Håret var silkesmjukt, och ögonen lyste som stål. "Ack, sådan skulle min son ha sett ut, om jag hade fått behålla honom!" sa bonden. "En sådan arvinge skulle jag ha haft. Det skulle ha varit något annat än det svarta otyget, som min hustru har dragit hem till gården."

"Goddag i skogen!" hälsade bonden. "Vart skall du ta vägen?" - "Goddag igen!" sa barnet. "Om du kan gissa vem jag är, så ska du få veta vart jag går."

Men då bonden hörde rösten, blev han alldeles blek.

"Du talar, som folk av min släkt brukar tala," sa han. "Och om inte min son vore hos trollena, så skulle jag säga, att det är du." - "Ja, nu har ni gissat rätt, far," sa gossen och skrattade. "Och eftersom ni har gissat rätt, så ska ni få veta, att jag är på väg till mor." - "Du ska inte gå till mor," sa bonden. "Hen frågar inte efter varken dig eller mig. Hon har inte hjärta för någon annan än en stor, svart trollunge." - "Menar ni det, far?" sa gossen och såg fadern djupt in i ögonen. "Då är det kanske bäst, att jag stannar hos er nu för det första."

Bonden kände en sådan glädje över barnet, att tårarna ville tränga fram. "Ja, stanna du bara hos mig!" sa han, tog gossen i sina armar och lyfte honom högt i luften. Han var så rädd för att förlora honom en gång till, att han vandrade vidare med barnet i famnen.

Då de hade gått ett par steg, begynte gossen prata med honom. "Det är väl, att ni inte bär mig så illa, som ni bar bortbytingen," sa han. - "Vad menar du?" frågade bonden. - "Jo, trollkärningen gick på andra sidan klyftan med mig på armen, och var gång, som ni snavade att tappa bortbytingen, höll hon också på att falla med mig." - "Vad säger du? Gick ni på andra sidan klyftan?" sa bonden och blev rätt betänksam. - "Jag har aldrig varit så rädd förr," sa gossen. "Då ni kastade trollbarnet ner i klyftan, ville trollkärningen kasta mig efter. Om inte mor då hade varit..."

Bonden började gå långsammare, under det att han försökte fråga ut gossen. "Du får lov att tala om för mig hur haft det hos trollena." - "Det kunde vara svårt ibland," sa den lille, "men bara mor var snäll mot trollungen, så var också trollkärningen snäll mot mig."

"Brukade hon ge dig strykt?" frågade bonden. - "Hon slog inte mig oftare, än ni slog hennes barn." - "Vad fick du att äta?" frågade fadern vidare. - "Var gång, som mor gav trollungen grodor och möss, fick jag smör och bröd. Men när ni satte fram bröd och kött för trollungen, bjöd trollkärningen mig på ormar och tistlar. Den första veckan höll jag på att svälta ihjäl. Om inte mor då hade varit..."

Då barnet sade detta, gjorde bonden helt om och började gå raskt neråt dalen. "Jag vet inte hur det kommer sig," sa han, men jag tycker, att det luktar brandrök av dig." - "Ja, det är inte så underligt," sa barnet. "Jag blev ju kastad i elden förra natten, då ni slängde in trollbarnet i den brinnande stugan. Hade inte mor då varit..."

Bonden fick nu så brått, att han nästan sprang, men pölsligt blev han stående. "Nu ska du säga mig hur det kommer sig, att trollena har gett dig fri," sa han. - "Då mor effrade det, som var henne mer värt än livet, så hade inte trollena någon makt över mig mer, utan lät mig gå," sa pojken. - "Har hon offrat det, som var henne mer värt än livet?" frågade bonden. - "Ja, det har hon väl, när hon lät er gå, för att

hon skulle kunna behålla trollungen," sa barnet. - - -

Bondhustrun satt alltjämt kvar på sin plats vid brunnen. Hon sov inte, men hon kände sig som en förstenad. Hon förmådde inte röra sig, och det, som skedde omkring henne, såg hon lika litet, som om hon hade varit riktigt död. Då hörde hon mannens stämma ropa hennes namn långt borta ifrån, och hennes hjärta började åter klappa. Livet vände tillbaka till henne. Hon slog upp sina ögon och såg sig omkring som en sömndrucken. Det var ljus dag, solen sken, lärkan drillade, och det tycktes omöjligt, att hon också denna vackra dag skulle behöva släpa på sin olycka. Men strax därpå sag hon de fökolnade bjälkarna, som låg runt omkring henne, och en mängd människor med svärtade händer och upphettade ansikten. Då visste hon ju, att hon vaknade upp till ett ännu sorgligare liv, än det gamla hade varit, men i alla fall hade hon kvar känslan, att hennes lidande nu hade kommit till ett slut. Hon såg sig om efter bortbytingen. Han låg inte i hennes knä, och han fanns ingens- tans i närheten. Hade nu allt varit som förr, så skulle hon ha sprungit upp och börjat söka efter honom, men nu kände hon på något sätt, att det var onödigt.

Hon hörde återingen hur hennes man ropade på henne ifrån skegshället. Han kom på den smala stigen ner mot gården, och alla de främmande, som hade hjälpt till vid släckningen, sprang emot honom och omringade honom, så att hon inte kunde se honom. Hon hörde bara hur han gång på gång ropade hennes namn, liksom för att hon skulle skynda till hans möte, hon som de andra.

Och stämman bar budskap om en stor glädje, men hon blev ändå sittande stilla. Hon vågade inte röra sig. Äntligen stod hela människohopen runt omkring henne, och mannen skilde sig från de andra och gick fram och lade ett skönt barn i hennes armar.

"Här är vår son. Han har vänt tillbaka till oss," sa mannen, "och det är du och ingen annan, som har räddat honom."

Artur Lundkvist

Artur Lundkvist föddes 1906 i Oderljunga, Skåne. Han har i den för honom ovanligt ljusa, rapsodiska romanen "Vidingevalsen" (1956) skildrat sin barndomsby, där fadern var en småbrukare bland storbönder, en despot, som sonen hade svårt att dra jämnt med. Han bröt tidigt upp därifrån och etablerade sig efter år av intensiv självbildning som kritiker i Stockholm. Han vann snart gehör, först genom det djärva och utmanande i sina åsikter, men också genom sina stora kunskaper på mindre kända områden, t. ex. modern amerikansk och latinamerikansk litteratur. Hans kritik finns företrädd i "Atlantvind" (1932), "Ikarus' flykt" (1939), den amerikanska litteraturhistorien "Diktare och avslöjare" (1942), "Poeter i profil" (1958) och "Utsikter över utländsk litteratur" (1959). Som introduktör av viktiga utländska förnyare av litteraturen och som dagskritiker i en rad olika tidningar (bl. a. Stockholms-Tidningen och Dagens Nyheter) har Lundkvist gjort en ytterst viktig insats alltsedan början av 30-talet.

Som poet har han också haft stor betydelse, framför allt för sina kolleger, som förebild och vägröjande experimentator. Han debuterade 1928 med "Glöd", förekom följande år i "5 unga" och utgav diktsamlingen "Naket liv" (1929). Dessa böcker, liksom en rad andra från samma period, ger uttryck åt en poetisk och social revoltstämning. På fri vers med klang av brandtal kastar författaren sitt förakt i ansiktet på konventioner och slentrian.

Känslan av att tala för det nya föstummas emellertid, liksom Lundkvists dikt byter skepnad mot mitten av 30-talet. Svåråtkomlig reflexionslyrik ägnas flera av hans senare samlingar, "Dikter mellan djur och Gud" (1944) och "Skinna över sten" (1947), medan "Fetspar i vattnet" (1949) rymmer en rad självbiografiska dikter. "Liv som gräs" (1954) och "Vindrosor, moteld" (1955) har återgått till en lättare form och åter tagit upp sociala tankegångar i anslutning till den allt

starkare bekännelsen till socialismen, som kommer fram också i Lundkvists övriga författarskap. En del av hans senare verk består av prosaböcker, i regel med motiv från de vidsträckta resor, som även lämnat mycket stoff till dikter. Till den genre hör "Malinga" (1952) som rymmer självbiografiska kapitel, författarporträtt och satirer m.m.

Lundkvist har också skrivit direkta reseböcker, som genom sin höga konstnärliga klass betytt en förnyelse av hela reselitteraturen i Sverige. Dit hör "Negerkust" (1933) och "Negerland" (1949) från Afrika, "Drakblod" (1936) från Spanien, "Vallmor från Taschkent" (1952) från Sovjet, "Den förvandlade draken" (1955) från Kina och "Vulkanisk kontinent" (1957) från Sydamerika (den sista boken utkom i estnisk översättning år 1962). Sommaren 1962 besökte han Estland.

Artur Lundkvist är en aktiv fredskämpe. Han är viceordförande i Världsfredsrådet. År 1958 tilldelades han det internationella Leninfredspriset för sina insatser i fredsarbetet.

Följande avsnitt är hämtat ur Lundkvists roman "Vidingevalsen". Läsaren gör bekantskap med livet av kälkborgare i en svensk provins. Det tragiska slutet på den här historien talar om författarens vredgade protest mot stagnation, kälkborgerlighet och okunnighet.

Den skygga Doris

I

Föräldrarna har gett henne det alltför vackra namnet Doris. Ett namn som skulle passa för en skönhet i ett skjutbanestånd eller på ett kafé. Men hon är inte vacker, har redan som barn ett sätt att gråta med hängande mun så att hon liknar en groda.

Det vackra på henne är håret, som är långt, tjockt,

kastanjebrunt och självlockigt. Men hon bär det hårt flätat och upprullat på huvudet, dolt under huvudklädet som hon drar ner för ögonen.

Hon är den skyggare ju mindre ung hon blir. Vid trettio år är hennes liv redan utstakat, avgränsat och ohjälpligt. Hon för en skuggtillvaro: en blek skugga som plötsligt, för nästan ingenting, överfalls av blossande rodnad.

Doris, hemmaflickan, är för skygg att lära sig cykla, lika rädd för att visa benen som ansiktet. Håller sig till hemmet och gårdägorna, ses sällan ute i byn eller på vägen.

Föräldrarna hör till de täta Söderbybönderna, också om deras ställe inte är något av de största. Den ende sonen, Bengt, några år yngre än Doris, stannar hemma och sköter gården.

Bengt har gjort exercisen som kavallerist, det var nog av äventyr för honom. Han kom hem med gula revbensränder över bröstet och blanka stövlar med sporrar. Grann som en bälge-ting.

Bengt är kortvuxen, skötsam, med stora händer och kortklippt hår, för kort att kamma bena i. Också näsan är kort på honom och lämnar ett ovanligt ljusst mellanrum ovanför munnen: ledig plats för mustasch.

Han cyklar ut emellanåt, på söndagar och festkvällar. Sällar sig till någon folkklunga och står där i utkanten, cheviotsblå bland många andra cheviotsblå. Skrattar åt lustigheterna utan att själv bidra med något och utan att dra uppmärksamheten till sig.

Han fikar varken efter flickor eller slagsmål. Bara ser på, avvaktande. Och får därigenom anseende för att vara klok, kritisk, försiktig.

II

Deris arbetar flitigare än någon piga: i hemmet, i ladugården, på åkrarna. Arbetet är hennes tröst, hon har aldrig ro att vara stilla. Hon kilar kvickt i väg mellan husen, tar sig ut på åkrarna i skydd av buskridåerna. Skyggar för de

Öppna fälten och önskar säkert att det stod tät skog omkring.

Hon går i längre kjolar än andra för att inte benen ska synas så mycket. Hon har förklädet knutet hart kring midjan för att visa hur smal hon är och motbevisa alla tänkbara misstankar om att hon skulle vara med barn. Men det värsta kommer hon inte ifrån: bakdelen.

Hon har en ganska kraftig bakdel, ännu märkbarare därför att hon är så smal om midjan.

Hon vill inte tänka på sin bakdel, men kommer aldrig ifrån den. Den är hennes sorg och skam, och går inte ens att svälta bort. Den hör till släkten.

Doris tror att alla stirrar efter henne, stirrar på hennes bakdel, och hon vill sjunka ner i jorden. Hon får tvinga sig för att inte gå baklänges eller sidlänges ut genom en dörr om en karl kan se henne. Håller hon på att möta någon på väg till åkrarna viker hon av in mellan buskarna, gömmer sig var hen kan. Kryper rent av ner i diken och trycker där för att inte bli sedd.

Räkar hon ut för ett oundvikligt möte böjer hon ner huvudet och ser ner mot fötterna eller nästan blundar. Svarar inte på hälsning eller tilltal, bara skyndar förbi.

Att hon rodnar, blir som röd plysch i ansiktet, är heller inte hennes mest generande besvär. Utan det är ett slags fnissning som hon inte kan hålla tillbaka. Det är ju inte munterhet, mera ett sätt hos henne att hålla andan och plötsligt släppa fram den mellan läpparna eller genom näsan.

Denna skygghet undgår inte att bli betecknad med ett namn. Doris blir av de tanklösa och skadeglada kallad för Vesslan.

Men andra håller sig standaktigt till hennes riktiga namn; upprättat henne för varje gång från Vesslan till Doris.

Doris, en hemkär och duktig flicka. Synd om henne att hon ska vara så folkskygg.

III

Bengt anställer en dräng.

Det är en ur ungdomsklungen, en av de talföra i mitten.

Den lika hemlöse som sorglöse Janne.

Inte för att de riktigt behöver någon dräng, eftersom fadern ännu är tämligen arbetsför. Utan mera för att liva upp i hemmet, särskilt med tanke på Doris kanske. För att vänja henne vid utomstående och hjälpa henne över den värsta folkskyggheten.

Doris är visserligen undergiven och utan anspråk, men har ändå sin bestämda vilja och vet att visa den: genom att tjura, tiga, bliska mörkt. Men märkligt nog försöker hon inte protestera mot drängen, denne inkräktare i hemmet.

Nej, hon tar honom tydligen som en svår medicin eller som ett språng ner i kallt vatten. Betvingar sin panik, med darrande knän och eldrött ansikte. Driven av en förtvivlad vilja till liv trots allt.

Janne uppför sig som kamrat och jämnårig med Bengt. Sitter med vid bordet som familjemedlem och drar sig inne på soffan em kvällarna, läser tidning, spelar lite kort med Bengt.

Han är genast som hemma, pratar på obesvärat och gör sig lustig, faller in i rollen av en andra son på gården. Men han gör också skäl för sig i arbetet.

Doris bereder honom heller inga svårigheter. Han fäster sig inte vid hennes skygghet och stumhet, utan talar till henne som till andra, vårdslöst, och viskar inte ens att han märker att hon inte svarar. På det sättet drar han liksom ändå med henne in i pratet, i umgänget.

Och det händer att Doris drar en smula på munnen åt någont han säger. Ett nästan smärtsamt ryekande försök till leende.

Hen har örenen med sig men också ögonen trots skyggheten. Och hen ser allt vad han gör, följer rent av de växlande uttrycken i hans ansikte. Hen aktar sig bara alltjämt noga möta hans blick, viker undan kvickt föt den som en svala för ett stenkast. Och böjer ner sitt blossande ansikte.

IV

Det går dithän att Deris ibland svarar Janne med några ord, uttalade med låg röst och stramande läppar, liksom inte av henne och inte riktade till honom: orden bara finns där i luften. Han är inte sen att haka in, föra samtalet vidare. Och hon svarar igen. Tills hennes djärvhet tar slut och hon blir tvärstum, bortvänd, som en mur. Janne är en inbilsk ung man. Ser bra ut, har en harlock som hänger fram i pannan och strycker ofta bort den med en handrörelse. Fäster något i blomsterväg på kavajslaget om söndagarna och våtbenar håret noga framför spegeln, är nyrakat skär och finhyllt under solbrännan. Det är något av pojke hos honom, något som vädjar till kvinnor.

Han dras med svår fotsvett. Hans avlagda strumpor utsprider denna fräna lukt. Men den stöter inte bort Doris, den snarare drar henne till sig.

Hon plockar upp Jannes undankastade strumpor. Hon tvättar dem och stoppar dem, viker ihop dem snyggt och lägger dem på plats.

Janne säger ingenting om strumporna, som om han inte lade märke till det. Men det finns där ändå emellan dem likt en aldrig berörd hemlighet.

V

En sak undgår han inte att märka. Och det är Doris' präktiga bakdel.

Han ser den mer och mer. Först tittar han rent vanemässigt efter henne som efter alla kvinnor.

Men inför Doris hejdar han sig flera gånger, vet inte vad det är som tar emot.

Tills det oemotståndliga tillfället kommer: i lagården, i kvällsskymningen under klöverfodring och mjölkning.

Doris stiger just upp från en ko som hon mjölkat, har i handen en hink med rätt mycket mjölk i.

Janne kommer förbi och kan inte stå emot längre. Slår

plötsligt armarna om henne.

Han kramar henne intill sig under ett ögonblick som tycks stelnat i orörlighet.

Sen släpper Doris hinken i cementgolvet med en skräll och mjölken stänker uppåt deras ben, sköljer kring deras fötter.

Nästan samtidigt kommer hennes skrik, blint, halvkvävt, som ett sårat djurs. Och hon sliter sig lös, rusar i väg.

Lagårdsdörren svänger i vinden och slår i av sig själv.

Janne står där med händerna utbredda tomma framför sig, flat i ansiktet, flinande fånigt.

Ser ner på mjölkpölen som han trampar i och böjer sig liksom skämsat ner efter hinken.

Doris är då därmed skadskjuten för alltid, bortstött från den tröskel där hon just dristat sig att blicka ut mot livet.

Hon stänger in sig i sin kammare, talar inte, ser inte på någon, äter knappast.

Först ligger eller sitte hon som förstenad, förhårdnad till okänslighet. Sen kommer oron tillbaka som rörelsebehov och hon irrar runt därinne i kammaren, vrider händerna, far med dem uppåt väggarna.

Hon vill inte tänka på Janne. Det är bara som ett gapande tomt hål där hon har varit. Men med ens slår lukten av hans fotsvett emot henne, en kväljande stank som får henne att kräkas.

Hon kräks häftigt, gång på gång, tömmer sig till det yttersta. Kräks upp honom, gör sig av med honom som med ett gift.

Tom, urholkad faller hon i sömn.

Doris, den skygga, har dragit sig in i sig själv, har slutit sig igen. Likt en dörr på glänt som vid en plötsligt vindstöt slår i lås.

Deris har svans!

I

Efter händelsen med Deris får Janne sluta sin drängplats. Han finner det försmädligt och ler snett.

Ett nederlag? Men hon är ju inte riktigt normal, den där gammalflickan. Det är något fel på henne, vad det nu kan vara.

Han måste hitta på något. Och han får ett infall.

- Deris, Vesslan ni vet, som är så folkrädd och konstig. Jag vet vad det beror på. Hon har svans!

- Svans!?

- Ja! Hon har en stor yvig röd svans, som en rävm. Hon döljer den under kläderna. Det är sant, jag har själv sett det. Och sen kunde jag inte stanna där längre som dräng.

Det är bara ett infall, ett skämt. Men Janne vidhåller det, fortfar att upprepa det. Ingen tror på det, men många skrattar och för skämtet vidare.

- Folkskygga Deris har svans! Vesslan har en stor röd svans. Som en rävm.

Skämtet sprider sig och blir ett rykte som möter sig självt, bekräftar sig och förökar sig..

- Deris har svans! Deris har svans! Den syns tydligt under kläderna. Ha ha ha!

- Dumheter! säger andra. Kan inte den stackars förs-kräekta människan få vara i fred!

Nej, det kan hon inte. Ryktet om svansen breder bara ut sig, drar skrattande omkring i hela trakten, når fram till folk som aldrig sett Deris och inte vet vem hon är. Det blir en allt rödare och yvigare och märkvärdigare svans. Vem har förr hört talas om något sådant, en kvinna med en svans som en rävm!

Deris märker snart att det är något särskilt. Så mycket folk det kommer! Som de står och stirrar! Vad är de ute efter? Är det henne de stirrar efter, talar om?

Hon känner sig förföljd, bevakad. Och det är inte bara som hon inbillar sig. Hon kan inte ens skynda över gårdspla-

nen utan att det tycks finnas folk som stirrar efter henne. Hon kan inte arbeta ute på åkrarna utan att människor söker sig förbi där, stannar och tittar, öppet eller mera fördolt, ibland bakom buskar och trädstammar.

De ser på henne på ett särskilt sätt, närgånget, undersökande. Doris blir alldeles ifrån sig, rusar hem och stänger sig inne. Vad är det? undrar hon förtvivalat. Är det något rykte som är i gång? Vad säger de om henne?

Att hon är med barn kanske? Kan det vara det de tror: att hon är med barn? Och de kommer för att se efter?

Det måste väl vara Janne då som sprider ut ryktet! Och kanske säger han att det är han som gjort det!

Men det kan de ju se att hon inte är, tänker hon. Repar det inom sig: Jag är inte med barn! Inte med barn! Ska aldrig bli med barn! Det är inte sant! Janne bara ljuger! Ljuger för att det inte gick! O, men vad ska jag göra? Vad ska jag ta mig till?

Hon knyter kläderna om sig hårdare än någonsin för att alla ska kunna se hur smal hon är. Men samtidigt undviker hon så mycket som möjligt att bli sedd. Det kryper i henne bara hon tänker på de närgångna, granskande blickarna.

Hon måste få veta säkert vad det är, vad folk säger om henne och skrattar åt och stirrar efter. Det är inte lätt för henne, när slutligen talar hon med bredern om det. I lagården när det är skumt och de är ensamma frågar hon honom en kväll:

- Vad är det folk säger om mig? Det måste vara något. Vet du det så tala om det för mig!

Bredern svarar undvikande att det visst är något strunt, ingenting att bry sig om.

Doris tar honom hårt i armen och han förnimmer hennes förtvivalade vädjan.

- Säga det! Jag måste få veta det!

- Ja, men det är så dumt. De säger att du har svans. En svans som en rävhona.

Doris står förstummad. Upprepar inom sig: Svans. Rävhona. Svans.

Skammen kommer över henne, outhärdlig. Svans som en rävhona! Det är värre än hon kunnat tänka sig. Så motbjudande, förnedrande!

Är det Janne som hittat på det? O, hur har han kunnat! Och det är därför de alla stirrar på henne. De tror på det. Tror på det allesammans! De säger om henne att hon har svans! Doris har svans!

Nu vågar hon sig inte ut mera, kan inte förmå sig att gå ens över gårdplanen i dagsljus.

Hon känner sig jagad och inringad. Känner sig verkligen som en rävhona flyende undan människorna som undan ett tjuvande hundkoppel. En rävhona flyende för livet med sin långa röda svans efter sig som en flamma. Flyende in i grytet, instängd där, med hundylet stigande utanför.

Det kommer en kväll då hon bryter samman, inte mer vet vad hon gör.

Det har väl med den heta sensommaren att göra, med den rödgula fullmånen och hennes trettio år och hennes blod.

Hon kastar av sig kläderna i kammaren, för att svalna sig och kanske för att gå i säng. Men hon måste fram till spegeln och se sig själv som hon är skapad, återigen förvissa sig om att hon inte har någon svans.

Då ser hon den: svansen! Den finns där: en röd, yvig svans som sträcker sig neråt låret!

Hon stirrar in i spegeln, neråt sig själv: svansen röd som blod!

Hon ryggar tillbaka, in mot väggen. Men kommer inte ifrån sig själv, inte ifrån sin röda svans.

Hon rusar ut, naken som hon är. Ut på vägen, rakt genom byn. Flyr som en jagad rävhona. Och hon repar med gäll, egenkännlig röst:

- Doris har svans! Doris har svans!

Ett genomträngande, klagande skri, som av djur och människa på en gång. Det når ut över byn, in genom de öppna fönstren, in till människor som nyss lagt sig och ännu inte somnat. De rusar upp och tittar ut, undrande vad det kan vara.

Och där springer en kvinna naken i månskenet, vit som trolltyg, ställvis skymd av skuggflikar från träden.

De känner igen henne: nej, men det är ju Doris! Och det rycker till inom dem, med en hajande känsla av skuld. Ingen skrattar, ingen ser något komiskt i den nakna kvinnan som springer genom byn i månskenet. I stället är det hemskt, rysansvärt. Som en ropande dom, ett varsel om olycka och död.

Gång på gång hör de det omänskliga skriket där orden knappt nog kan urskiljas - Doris har svans! Doris har svans!

Ingen hinner ut, ingen kan ingripa. Doris springer fram till en gård där det står en stege vid ladubyggnaden. Det är som om hon visste det och hade planerat det: hon rusar rakt fram till stegen och börjar klättra uppför den, utan ett ögonblicks tvekan, snabbt, som om hon bara fortsatte att springa uppåt.

Hon når upp till takåsen. Hon reser sig upp, naken och vit som en märkvärdig fågel mot månskensrymden, en väldig svan. Står där raklång på takkrönet och börjar sen gå fram mot ena gaveln, utan att vackla. Ännu en gång hörs hennes rop, mera utdraget och klagande än förut:

- Doris har svans! Doris har svans! Doris har svans!
Doris har s-v-a-n-s!

Och så tar hon språnget ut i luften, störtar ner på denstensatta gården.

Där finner de henne med krossad skalle, utsträckt, med blodet rinnande ut i mörka flikar mot den vita kroppen.

Och alla kan se att hon inte har någon svans.

Negerkust

Afrikas ostkust är ödslig och tom i jämförelse med västkusten, som befinner sig mitt i en storlagen utveckling. Städer växer upp, hamnar anläggas, vägar byggas, land odlas. Där är storstaden Lagos, där är Freetown och Akra V.Mellan

Kongo och Senegal ligger hundratals mindre städer kring kusten och flodmynningarna: äkta negerstäder där en säregen kultur håller på att uppstå, en afrikansk livsstil. Deras namn är som ett knippe kringströdda poem, i verkligheten är de energicentra som på kartan borde utmärkas med något liknande röda hjärtmuskler. Först och främst är det en materiell kultur som där är i vardande, sedan har man också egna skelar och egna tidningar, man har börjat skriva böcker och kanske målas det tavlor och skapas musik. Men de svartas dimension är i högsta grad det emedelbara livet, sinnen, lemmar, röst. Det får man inte glömma.

Liksom i fråga om det övriga tropiska Afrika torde Västafrikas framtid huvudsakligen ligga i åkerbruk, fruktodling och animalisk produktion. Dessutom finns väldiga mahogny-skogar och rika mineraltillgångar.

Handel och arbete, liv och rörelse överallt. Bungalows byggs på avröjda sluttningar, infödingsbyar av nätta, hygieniska hus uppförs, asfaltkokare ryker inne i djungeln där bilvägar dras fram, smäckra radiomaster reser sig över ruiner av gamla fort. Man ser kajer med långa magasinsrader och grupper av lyftkranar, vilka i silhuett avtecknar sig som fantastiska fåglar med uppsträckta huvun. Man ser vattentorn och vindmeterer, elektriska belysningsanläggningar och isfabriker och reparationsverkstäder där järnsvarvar och svetslamper surrar. Man ser hus utströdda i kustlandskapet som grupper av byggeklossar: vita, gula, röda. Man ser vidsträckta plantager, färjor som glider över floderna, båtar som passerar genom kanalaneläggningar, sågverk vid stränderna och massor av mahogny som sänkts ner i flodvattnet -

Men det är inte den vita rasens land, klimatet är olämpligt och feberfaran permanent. Därför saknas dock icke folk - i Nigeria exempelvis lever en svart nation på över 18 millioner.

Denna negerkust med sina unga städer, fruktbar, hälsosam, färgglödande, är sällsynt fascinerande. Där sker just nu mötet mellan natur och västerländsk civilisation, primitivet

och modern teknik. Det nya Västafrika inbjuder osökt till att måla utopiska fantasier av livfulla, tropikgranna hamnar och fruktbara, agrikulturella landskap.

Negrer och lokomotiv! Man kan väl knappast se någonting som bättre symboliserar det moderna Afrika: det är syntesen av natur och teknik, av känsla och mekanisk kraft. Jag har stått och slukat dessa bangårdsbilder som levande konst: tågsätt och lokomotiv på blanka skenor, lokomotiv i svart och mönjerött, lokförare i svart med glada, röda gap: negrer och lokomotiv i lek. Hur den svarte föraren signalerar med visslan, hur han knuffar i väg vagnar med väldiga, skrälliga, men skiekligt beräknade stötar, hur han dansar av fröjd i sin hytt över en lyckad stöt som ger hela serier av kontrastötar bland bangårdens vagnar och resulterar i en massa skrällar, brakande och gnissel!

Han är en del av lokomotivet, utomordentligt stelt över dess styrka, full av fåfång lokomotivpotens. Han lever med lokomotivet, sover och äter där, smörjer och smeker det, stryker över dess stål med sina svarta, oljiga fingrar: ett objekt för hans blomstrande libido. Han är lycklig, ty han älskar. Och antagligen älskar han konfliktlöst och utan åtskillnad både sitt lokomotiv och sin kvinna. Kanske är de skrälliga, glada vagnsknuffningarna inte alldeles fria från sadism och aggression, men de skänker honom utlösning och tillfredsställelse. Och när lokomotivet fattas något talar han så ömt till det som om det vore hans sjuka barn.

Är detta ett bra sätt att absorbera tekniken? Det kräver stera känsleresurser och negern har dem. Att vara maskin bland maskiner, möta stål med stål är kanske bara en skenbar besparing. Det gäller ju tillgångar med irrationell växtkraft.

De svarta kan bli så förtroliga med maskiner, kanske därför att de inte har någon respekt för dem. De har det levandes naturliga överlägsenhet: maskinerna får foga sig, tjäna deras lust och instinkt.

Kom med unga larmande städer, gator, fabriker.
Låt en sol skratta rött i röken,
låt en Panpipa spela i verkstäderna
och slunga gröna melodier över maskinerna.
Kom med ung kärlek under vårens träd
och mörkt hat mellan sotiga murar.
Låt en fliska sjunga med glimmande mun i en grå trappa,
låt en barnunge gråta bittert över en borttappad slant,
låt en maskin avhugga en arm med ett snabbt stålbett -
Bara något som är liv och eld, skönhet och förbannelse,
något som river oss upp, tänder oss till flammor,
eller slår oss på käften, gör oss ödmjuka, eländiga!

(Svart stad, 1930)

Innehållsförteckning

En pojke vandrar till skolan	4
Om Estland	4
Ett samtal	5
Anderssons våning	5
På Hantverkaregatan	6
Klassrummet	6
Nu är det höst	8
Sagan om den stora skräddaren och den lilla mannen	8
Gumman, som plockade ved	10
Gubben, som alltid talade i ordspråk (E.Beskow)	11
Främmande språk	13
En historia	14
Det lilla axet	14
Den lilla flickan och de tre björnarna (L.Tolstoj)	16
En gammal mullvad och hans dotter	18
Tiden	19
Resor	20
Stockholm	24
Huset	26
Där mat serveras i självserveringen	27
Smaklig måltid	28
Konfektpåsen (Hasse Z.)	29
Fosterlandskärlek och internationalism	31
Människans behov av mineral har uppmärksamats för lite (A. Åslander)	33
Vårt dagliga bröd (St.Larsson)	36
Växtfund som är 170 milj. år gamla	37
Meteor innehöll nickel	37
Glimtar från finnbygden (P.Kårberger)	37
Strövtåg i Estland (M.Erenberg-Jansson)	39
Karl XI:s barndom (C. Grimberg)	41
Studenthandbok för Uppsala	44
Rundvandring i Uppsala	44
Uppsala universitet	47
Nationerna	48

Universitetsbibliotek

August Strindberg

Hemsöborna

Selma Lagerlöf

Bortbytingen

Artur Lundkvist

Den skygga Doris

Doris har svans!

Negerkust

Kom med unga larmande städer

Hind 10 kop.

A

26227

4727 337

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00472733 7